Эхэ һайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабрини 21-һээ гарана

Олониитын-политическэ газетэ

1991 ИЮНЬ 21 ПЯТНИЦА № 121 (18244) сэн 6 мүн.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советтэ

Министрнүүдэй ашаглан хэрэглэхэ талаар баталжаатэй заседани дээрэ партийна ажабайдалай хэдэн шухала асуудалнууд хараже үзэгдэбэ.

Городской комитедэй болон арадай депутадуудай Советүүдэй хоорондоо холбоотойгоор яажа хүдэлдэг тухай Курска областийн партийн Курчатовска горкомой нэгэдэхи секретарь Н. М. Киселев мэдээсэбэ.

Хотын болон районой ажалшадай шиидхэдэг шухала асуудалнуудһаа партийна комитет зайсадаггүй, ниитын-политическэ бүхы онол аргануудаар тэдэнние шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр нүлөөлдэг гэжэ тэрэ хэлэбэ. Депутадууд-коммунистнуудаар ба Советүүдэй байгуулагдаһан партийна бүлэгүүдээр, партийна эхин организацинуудаар дамжуулан, социально-экономическа хүргэлтын, хүн зониие эдээ хоолой зүйлнүүдээр, хэрэгтэй эд бараагаар хангалгын, мүн медицинын талаар хангаха программануудые бэлэдүүлгэдэ горком туһалдаг. Горкомой, арадай депутадуудай городской болон районно Советүүдэй хоорондохи харилсаан һайжаржа байнхай. Партийн горкомой гэшүүдэй ба депутадууд-коммунистнуудай дундаһаа худэлмэриин хамтын бүлэгүүд байгуулагдагаа. Ажахы эрхилэгын шэнэ түхэл янзануудые нэбтэрүүлхэ, предприятинуудай хоорондо экономическа холбоо тогтоохо талаар дурадхалнууд совет засагай зургааануудай үзэмжэдэ табигдадаг. Тэрэнэй шиидхэбэринүүдые бэлэдүүлхэ талаар туһаламжа үзүүлэгдэдэг байна гэжэ горкомой нэгэдэхи секретарь хэлэбэ.

Курчатовска горкомой ажал ябуулга бүхы дээрээ гэмгүй дээрэ сэгнэгдэжэ, хото ба район соохи социально-политическэ байдалые һайжаруулха зорилгоор политическэ хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ гэһэн коммунистнуудай хүсэл эрмэлэлэ дэмжэгдэбэ. Энэ талаар хэдэн хэдэн дурадхалнууд оруулагдаа. Түс асуудалаар баталан абтаһан тогтоол Компартийн комитедүүдтэ эльгээгдэхэ.

Россин партийна организацин ажал ябуулгын талаар дурадхалнуудые, мүн республиканска, хизаарай ба областной партийна комитедүүдэй нэгэдэхи секретарьнарай зүблөөн дээрэ Компартийн болон КПСС-эй гүйсэдхэхы зургааануудай нэрээр хэлэгдэһэн шүүмжэлхы ажаглалтануудые Политбюро шэнжэлжэ согсолбо. Заседанида хабаадаһан Политбюрогой бүхы гэшүүд түс асуудалаар үгэ хэлэбэ.

Компартийн ажал ябуулгын программые тодорхойлхо талаар бодото хэмжээнүүд хараалагдаа. Социально-экономическа ба политическэ байдал хараада абан, ажалшадай аша туһада хүдэлхэ гэжэ хараалагдаа.

ЦК-гай Пленум яаралтайгаар зарлажа, Компартийн политическэ байдал ба хараа шугам тухай асуудал зүбшэн хэлсэхэ шиидхэбэри абтаба. Тиихэдээ ЦК-гай гэшүүдэй, партийна комитедүүдэй нэгэдэхи секретарьнарай хабаадалгатайгаар Пленумдэ бэлдэхэ, нютагуудта партийна эдэбхитэдтэй, коммунистнууд-худэлмэришэдэй, таряашадтай, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэй, интеллигенцитэй уулзалга эмхидхэхэ, документнүүдэй проектнүүдтэй уридшалан танилсаха арга боломжо Центральна Комитедэй гэшүүдтэ олгохо хэрэгтэй гэжэ хэлсэгдээ.

Ерээдүйн Союзай Федерацин нэрэ тухай асуудалаар Белоруссийн Компартийн ЦК-гай хараа шугамые РСФСР-эй Компартийн ЦК-гай Политбюро дэмжэбэ. РСФСР-эй Компартийн партийна ажабайдалай бүсад асуудалнууд хаража үзэгдөө.

РСФСР-эй КОМПАРТИИН ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

РСФСР-эй Компартийн ЦК-гай Политбюрогой эзэлжээтэ заседани дээрэ партийна ажабайдалай хэдэн шухала асуудалнууд хаража үзэгдэбэ.

Городской комитедэй болон арадай депутадуудай Советүүдэй хоорондоо холбоотойгоор яажа хүдэлдэг тухай Курска областийн партийн Курчатовска горкомой нэгэдэхи секретарь Н. М. Киселев мэдээсэбэ.

Хотын болон районой ажалшадай шиидхэдэг шухала асуудалнуудһаа партийна комитет зайсадаггүй, ниитын-политическэ бүхы онол аргануудаар тэдэнние шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр нүлөөлдэг гэжэ тэрэ хэлэбэ. Депутадууд-коммунистнуудаар ба Советүүдэй байгуулагдаһан партийна бүлэгүүдээр, партийна эхин организацинуудаар дамжуулан, социально-экономическа хүргэлтын, хүн зониие эдээ хоолой зүйлнүүдээр, хэрэгтэй эд бараагаар хангалгын, мүн медицинын талаар хангаха программануудые бэлэдүүлгэдэ горком туһалдаг. Горкомой, арадай депутадуудай городской болон районно Советүүдэй хоорондохи харилсаан һайжаржа байнхай. Партийн горкомой гэшүүдэй ба депутадууд-коммунистнуудай дундаһаа худэлмэриин хамтын бүлэгүүд байгуулагдагаа. Ажахы эрхилэгын шэнэ түхэл янзануудые нэбтэрүүлхэ, предприятинуудай хоорондо экономическа холбоо тогтоохо талаар дурадхалнууд совет засагай зургааануудай үзэмжэдэ табигдадаг. Тэрэнэй шиидхэбэринүүдые бэлэдүүлхэ талаар туһаламжа үзүүлэгдэдэг байна гэжэ горкомой нэгэдэхи секретарь хэлэбэ.

Курчатовска горкомой ажал ябуулга бүхы дээрээ гэмгүй дээрэ сэгнэгдэжэ, хото ба район соохи социально-политическэ байдалые һайжаруулха зорилгоор политическэ хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ гэһэн коммунистнуудай хүсэл эрмэлэлэ дэмжэгдэбэ. Энэ талаар хэдэн хэдэн дурадхалнууд оруулагдаа. Түс асуудалаар баталан абтаһан тогтоол Компартийн комитедүүдтэ эльгээгдэхэ.

Россин партийна организацин ажал ябуулгын талаар дурадхалнууд, мүн республиканска, хизаарай ба областной партийна комитедүүдэй нэгэдэхи секретарьнарай зүблөөн дээрэ Компартийн болон КПСС-эй гүйсэдхэхы зургааануудай нэрээр хэлэгдэһэн шүүмжэлхы ажаглалтануудые Политбюро шэнжэлжэ согсолбо. Заседанида хабаадаһан Политбюрогой бүхы гэшүүд түс асуудалаар үгэ хэлэбэ.

Компартийн ажал ябуулгын программые тодорхойлхо талаар бодото хэмжээнүүд хараалагдаа. Социально-экономическа ба политическэ байдал хараада абан, ажалшадай аша туһада хүдэлхэ гэжэ хараалагдаа.

ЦК-гай Пленум яаралтайгаар зарлажа, Компартийн политическэ байдал ба хараа шугам тухай асуудал зүбшэн хэлсэхэ шиидхэбэри абтаба. Тиихэдээ ЦК-гай гэшүүдэй, партийна комитедүүдэй нэгэдэхи секретарьнарай хабаадалгатайгаар Пленумдэ бэлдэхэ, нютагуудта партийна эдэбхитэдтэй, коммунистнууд-худэлмэришэдэй, таряашадтай, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэй, интеллигенцитэй уулзалга эмхидхэхэ, документнүүдэй проектнүүдтэй уридшалан танилсаха арга боломжо Центральна Комитедэй гэшүүдтэ олгохо хэрэгтэй гэжэ хэлсэгдээ.

Ерээдүйн Союзай Федерацин нэрэ тухай асуудалаар Белоруссийн Компартийн ЦК-гай хараа шугамые РСФСР-эй Компартийн ЦК-гай Политбюро дэмжэбэ. РСФСР-эй Компартийн партийна ажабайдалай бүсад асуудалнууд хаража үзэгдөө.

РСФСР-эй Президентые һунгаха Түбэй һунгуулиин комиссиин МЭДЭЭСЭЛ

1991 оной июниин 12-то РСФСР-эй Президентые һунгаха һунгалтада дуугаа үгэлгын дүнгүүд тухай окружной һунгуулиин комиссинуудһаа орохон протоколнуудые хаража үзөөд, июниин 19-дэ Түбэй һунгуулиин комисси эсэсэй дунгүүдые согсолбо.

Республикын газар дээрэ эмхидхэгдэһэн һунгуулиин 88 округоор һунгагшадай списогүүдтэ 106.484.518 эрхэтэй оруулагдаһан байгаа. Дуугаа үгэлгэдэ 79.498.240 һунгагшад хабаадаба. Энэнь тэдэнэй ниигэ тоогой 74,66 процент болоно.

Нюусаар дуугаа үгэлгын һунгуулиин бюллетеньдэ РСФСР-эй Президентдэ 6 кандидат оруулагдаһан байгаа. Һунгалтын эсэхэ һунгагшадай дуунууд иигэжэ хубаарба:

	Президентдэ кандидадай түлөө	проц.	Президентдэ кандидадые буруушаажа	проц.
Бакатин Вадим Викторович	2.719.757	3,42	75.061.726	94,42
Ельцин Борис Николаевич	45.552.041	57,30	32.229.442	40,54
Жириновский Владимир Вольфович	6.211.007	7,81	71.570.476	90,03
Макашов Альберт Михайлович	2.969.511	3,74	74.811.972	94,10
Рыжков Николай Иванович	13.395.335	16.85	64.386.148	80,[illegible]
Тулеев Аман-Гельды Молдагазыевич	5.417.464	6,81	72.364.019	91.03

РСФСР-эй Президентдэ бүхы кандидадуудай фамилинуудай зурагдаһан 1.525.410 һунгуулиин бюллетень байба. Энэнь үгтэһэн бюллетеньнүүдэй ниитэ тоогой 1,92 процентнь болоно. 1.716.757 һунгуулиин бюллетень гэхэ гү, али 2,16 процентнь үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоо.

Һунгалтын ба дуунуудые тоолохо үедэ хэгдэһэн хазагайруулалтаһаа болжо, Ленинградай областной һунгуулиин округой 389-дэхи һунгуулиин участогаар ба Новосибирскын һунгуулиин округой һунгуулиин 1904-дэхи участогаар дуугаа үгэлгын дүнгүүд үнэнтэ бэшэ байгаа, энэнь дуугаа үгэлгын дүнгүүдтэ нүлөөлөө гэжэ Түбэй һунгуулиин комисси тоолобо.

«РСФСР-эй Президентын һунгалта тухай» РСФСР-эй Хуулиин 15-дахи статьягай ёһоор, Ельцин Борис Николаевич РСФСР-эй Президентээр һунгагдаба. Тэрэ 1931 ондо түрэһэн, РСФСР-эй Верховно Советдэй Түрүүлэгшэ, дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан һунгагшадай хахадһаа ехэ дууе абаһан.

Инвалидуудай, дайнай ба ажалай ветерануудай хэрэгүүдэй, сэрэгэй алба хаагшадые ба тэдэнэрэй гэр бүлынхидые социальна талаар хамгаалха талаар РСФСР-эй Верховно Советдэй комитедэй түрүүлэгшэ Руцской Александр Владимирович РСФСР-эй вице-президентээр һунгагдаһанда тоологдобо.

РСФСР-эй Верховно Советдэй сесси

ГАЗАР ХЭДЫТЭ БАЙХАБ?

Россида энээнһээ хойшо газар худалдагдадаг болохонь. Июниин 19-дэ Россин парламентын палатануудай амжараа болоһон заседанинууд дээрэ энээн тухай хөөрэлдөөн болобо.

РСФСР-эй Арадай депутадуудай дүрбэдэхи съездын һүүлээр парламент гурбан долоон хоног соо худэлмэрэй таһалдуулһан аад, дахин худэлжэ эхилбэ. Палатануудай түрүүлэгшэнэр В. Б. Исаков болон Р. Г. Абдулатипов гэгшэд Республикын Советдэй ба Национальностьнуудай Советдэй заседанинуудые нээбэ.

Газарта түлбэри тогтоохо тухай хуули хэрэгтэй гэжэ заседанинууд дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Юуб гэбэл, шэнэ газар ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэгүй, газарай үрэжэл һайжаруулгые, эдэ хэмжээ ябуулгануудта мүнгэ һомолхо тусхай жасаануудые бүридхэгдэгүй үрмашуулха байна гэжэ заседанинууд дээрэ тэмдэглэгдэбэ.

Мүнөөдэрэй байдалаар газарай дэлгүүрэй сэн үшөө үгы. Гэбэшье газарай хэр үрэжэлтэй байһанһаа, регионһоо, хаана оршодог байһанһаань дулдыдан, нэгэ гектарай түлөө мянга хахадһаа гурбан мянган түхэриг хүрэтэр нормативна сэн тогтоогдоо гэжэ документ гэршэлнэ.

Газарые ямаршье зорилгоор хэрэглэбэл, тэрэнэй түлөө түлэхэ гэшэ хуулиин проектын гол зүйлнүүдэй нэгэн болоно. «Газарай зээд болон газар хэрэглэгшэд (арендатарнуудһаа бэшэ) жэл бүри газарай түлөө налог түлэхэ, харин арендэдэ үгтэнэн газарай түлөө арендын түлбэри абтаха». Республикада таряалангай нэгэ гектарай түлөө дунда зэргэнь 50 түхэриг налог түлэгдэхэ болохо. Регионһоо дулдыдан, тэрэнэй хэмжээн тодорхойлогдохо. Жэшээнь, Краснодарска областьдо—184, Московско областьдо—81, Ленинградска областьдо—64 түхэриг, харин Брянска, Владимирска, Тверской областнуудта 10 түхэриг байха.

Колхоз, совхозуудһаа, таряашадай (фермернүүдэй) ажахынуудһаа газарай түлөө түлбэри баһал абтаха гэжэ шиидхэгдээ.

Худөө ажахыда хэрэглэгдэдэг бэшэ газарай, тэрэ тоодо һуурин тосхонуудай, промышленностийн ба транспортын, ой модоной ба уһанай эзэлһэн газарай түлөө түлбэриин асуудалнуудые тус хуули гуримшуулха гэжэ хараалагдана.

Энэ хуулиие зүбшэн хэлсэхэ үедэ депутадууд элдэб бодолнуудые хэлээ. Жэшээнь, колхоз, совхозуудай газар дээрэ теплицынүүдэй, болбосоруулгын предприятинуудай баригдаһан байгаа һаа, тэдэнһээ гансашье газарай түлоо бэшэ, мүн ондоо налогуудые абаха. Арба хүрэтэр соото газартай хүнүүдые налогуудһаа сулоолхэ, бэшээр һаа, хүбиин ажал эрхилэгшэдтэ муу боложо үгэхэ. Огородууд болон гаражнуудые барихын тула газарай участогуудые дура зоргоороо эзэлһэнэй түлөө 50—100 дахин ехэ налог тохожо, хэнээхэ тухай хэлсэгдээ.

Газарай түлөө түлбэри тухай хуулиин проект баталагдаагүй. Тэрэниие һайса бэлдэхэ шухала гэжэ хоёр палатын олонхи депутадууд тоолобо.

Республикын Советдэй заседаниин үедэ зарим депутадууд палатын түрүүлэгшын тоосоое шагнахые дурадхаба. Зүгөөр дуугаа үгэлгын болоходо, тэрэнь дэмжэгдээгүй.

Политическэ мэдүүлгэдэ гар табиһантайнь, һүүлэй съезд дээрэ үгэ хэлэһэнтэйнь дашарамдуулан, палатын түрүүлэгшэдэ этигэл найдал үзүүлхэгүй тухай асуудал Национальностьнуудэй Советдэ зарим депутадууд табиһан байна. Долоо хоноод, Р. Г. Абдулатиповай тоосоо шагнаха гэжэ шиидгдэгдээ.

(РосТАСС).

Совет Социалис Республикын Президентын Указ

НҮХЭР Д-Н. Д. ДУГАРОВЫЕ АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

Совет уран зурагай искусство хүгжөөхэ талаар аша гавьятай байһанайнь түлөө уран зурааша **Дугаров Даши-Нима Дугаровичые Арадуудай Хани барисаанай орденоор шагнаха.**

Совет Социалис Республикануудай Союзай Президент М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1991 оной июниин 19.

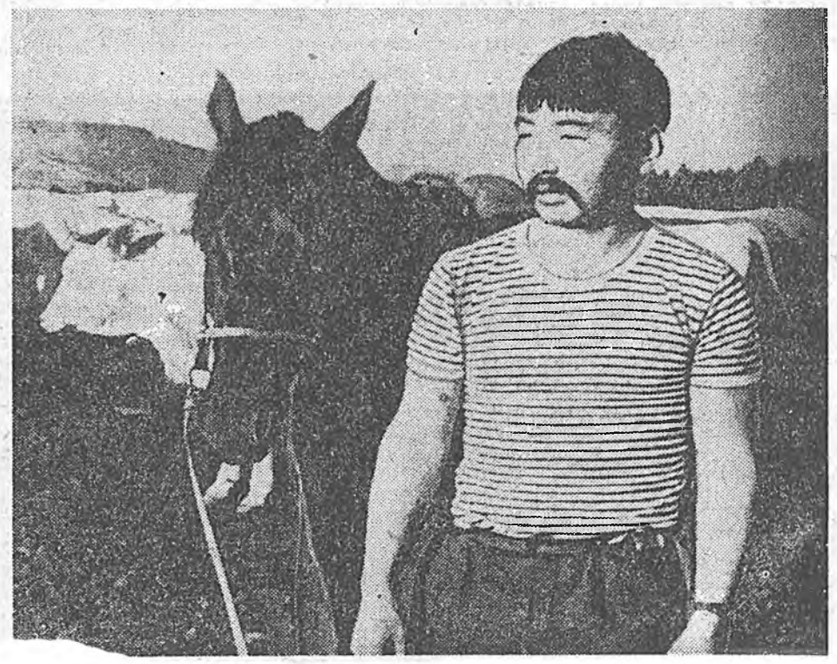

Зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглэе!

ТУНГА НОГООНОЙ ХАҺАДА

Дээдэ Юроогэй үүлтэртэ һүнэй фермэ ганса ажахы соогоо бэшэ, район дотороо мэдээжэ болонхой. Тус фермые Нина Цыреновна Данжеева үнинэй хүтэлбэрилнэ. Эндэ юһэн һаалишад 190 һаамхай үнеэдые һаана. Түрүү һаалишад Зоригто Гымнинов, Марика Красикова гэгшэд һүүлэй гурбан жэлэй хугасаа соо үнеэн бүриһөө 4000—4600 килограмм хүрэтэр һү һаажа, республика соогоо мэдээжэ болонхой.

— Зунай бэлшээриин хаһа эхилжэ, һүн һураггүй нэмэжэ эхилээ. Энэ сагые һайнаар, аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхые һаалишаднай ороондоно. Һүүлэй мэдээгээр бидэ гүрэндэ 930 центнер һү тушааха даабаритай һаа, тэрэнээ 976 центнертэ хүргөөбди. Хахад жэлэй түсэб һаяар дүүргэгдэхэ. Һаянай хура борооорожо, ногоон һайнаар ургажа байна. Үнеэднай ногоондо садажа эхилээ. Һаалишад бии байгаа арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэхые ороондоно. Үхэршэд Зоригто Мункожапов, Петр Урушев, Андрей Ухазонов гэгшэд үнеэдээ һайнаар харуулһална,— гээд Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой эбэртэ бодо малай цехэй начальник Валентина Надмитовна Доржиева манда хөөрөө һэн.

Дээдэ-Юроогэй МТФ-гэй һаалишад гэр бүлоороо худэлдэг. Жэшээлхэдэ, Зоригто Гымниновэй һамган Людмила Дашацыреновна, һү тушаан абагша, Виктор, Надежда Зверовтэн һаалишад, юм. Тэдэнэр жэл бүхэндэ һү үйлэдбэрилгээ дэшэлүүлхые ороондоог, абаһан уялгануудаа дүүргэхые эрмэлээдэг юм.

Фермын коллектив үнеэдээ үдэртөө гурба дахин һаана. Тэдэнэр сүүдхын туршада 15—20 килограмм һү үнеэн бүриһөө һаана. Вера Бадмаева, Елизавета Аверьянова, Антонида Тапхарова, Сэсэг Цырендоржиева гэгшэд эгээл үндэр һү һаам туйлана.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Надежда Зверева; 2. Үхэршэн Зоригто Мункожапов; 3. Сэсэг Цырендоржиева.

С. БАЛДУЕВ,
Авторай фото.

Партийна эмхинүүдтэ

ДАРЫ ХЭМЖЭЭНҮҮДЫЕ АБАХА

РСФСР-эй КП-гэй Баргажанай райкомой бюрогой заседани боложо, «Районой колхоз, совхозуудта ниитын адууһа мал гарзагүйгөөр харууһалха, һү үйлэдбэрилхэ талаар бии байһан дутуу дунданууд тухай» асуудал зүбшэн хэлсэбэ. Энэ асуудалаар РАПС-ын түрүүлэгшэ, партиин райкомой бюрогой гэшүүн В. Г. Гончаров тоосоо. Мүн тиихэдэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд үгэ хэлээ.

Ниитын адууһа мал гарзада оруулангүй харууһалха талаар хүшэр байдал район дотор тогтонхой гээд партиин бюрогой абаһан тогтоол соо хэлэгдэнэ. Бодоной совхозһоо бэшэ, бусад ажахынуудта малай үхэл олошсроо. Үнгэрһэн жэлэйхиһээ олон эбэртэ бодо мал гарзалаа. Уланай Хилганын, Карл Марксай нэрэмжэтэ колхозуудта, Баргажанай совхоздо олон хонин үхөө. Гадна гахай, адуун баһал гарзалаа.

Иимэ байдалай гол шалтагаан гэхэдэ, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй харюусалгын доошолһон ябадал болоно. Коллективүүдтэ бэеэ даанхай байдал үгөөби, шэнэ онол арганнуудые нэбтэрүүлнэбди гэлдээд, тэдэнэр фермэ, отара, гүүртэнүүдэй хүдэлмэри хинан шалгахаяа болёо. Харин РАПС-ын хүтэлбэрилэгшэд ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэнүүдые табинагүй гээд партиин бюро тэмдэглээ.

Хоёрдохи шалтагааниинь гэхэдэ, үнгэрһэн жэлдэ үбһэ тэжээлэй шанар яаха аргагүй муу байгаа. Тэрэниие шанаржуулха, буйлуулха талаар арга боломжонууд гүйсэд хэрэглэгдээгүй. Эдэ бүгэдын гэмээр һү һаали эрид доошолоо. Шитханай, Баргажанай совхозуудта, Хилганын колхоздо һүн ехээр доошолоо. Ажахынуудта зооветмэргэжэлтэд дуталдана. РАПО-гой хубилгагдаһанай удаа райагропромсоюз гүрэнэй албануудтай холбоогоо таһалаа. Тиихэдэнь арадай депутадуудай районно Совет тэдэнэй хүдэлмэри гуримшуулнагүй.

Районой колхоз, совхозуудай партийна организацинууд ажалша коллективүүдтэ эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри һуларуулаа. Иимэ байдалай түлөө коммунист-хүтэлбэрилэгшэдһөө асуунагүй? Партийна, профсоюзай олон комитедүүд ажалша зониие урмашуулха аша үрэтэй онол арганнуудые хэрэглэнэгүй.

Ниитын мал олоор гарзада оруулһан ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ эдэ бүгэдэ заагдажа, дары хэмжээнүүдые абахаар уялгалгдаа. Ажалша коллективүүдэй ажал хэрэгтэ нүлөөлжэ, эдэ дутуу дунданууд гар табина, тиин тэдэнэй һанамжануудые тоонгүй байхын аргагүй ааб даа, гэжэ Г. И. Ревенко хэлэбэ.

(ТАСС).

ДОРОЙТОЛГОНЬ– ДАБТАГДАҺАН ДУТАГДАЛҺА

Агропромсоюзай советэй заседаниһаа

Хүндэ хүшэр эрхэ байдалда адууһа малайнгаа үбэлжэлгые үнгэргэһэн республикымнай колхоз, совхозуудай малшад, һаалишад, хонишод болон адуушад даажа абаһан һүрэгөө зунай сагта бэлшээриин шэмэтэй ногоондо һайнаар садхаажа хүшэлүүлхэ тэмсэлээ үргэдхэбэ. Тиигэжэ һү, мяха өхээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхын түлөө адууһа малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ горитой оролдолго гаргахань ха юм.

Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ диилэнхи ажахынуудта тугал, хурьган, поршоонхо, унаган үсөөнөөр абтажа, адуу мориднһоо бэшэ бүхы түрэлэй мал олоор гарзалжа, һалбариемнай горитой хохидолдо оруулаа. Тобшолбол, эдэ бүгэдэһөө уламжалан, адууһа малай ашаг шэмэ эрид доошолжо, һү, мяхан урда жэлнүүдэйхиһээ багаар үйлэдбэрилэгдэжэ бэлэдхэгдэбэ. Байгша оной үнгэрһэн табан һарын туршада республика доторнай һү үйлэдбэрилгэ нёдондоной энэ үеынхиһөө 18 процентээр доошолоо. Тиигэжэ ажахынуудай һаалиин фермэнүүдэй коллективүүд бэлэдхэлэй пунктнуудта 16,5 мянган тонно һү багаар тушаагаа гээшэ. Мүн малай шубуунай мяха худалдалга 23 процент, үндэгэн 17 процент хороогдобо. Энэ хугасаа соо илангаяа Бэшүүрэй, Загарайн, Ивалгын, Прибайкалиин, Хориин районуудай ажахынууд малай, шубуунай мяха, Баунтын, Бэшүүрэй, Ивалгын, Түнхэнэй районуудай колхоз, совхозууд һү тушаалгаяа республикын дунда эзргын хэмжээнһээ доошолуулаа.

Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ республикымнай ажахынуудай һүрэг адууһа мал туд бүреэ условно хэмжээгээр 10—12 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ тэжээлээр хангагданхай ондо оруулагдаба. Гадна малай рациондо оруулагдаһан үбһэнэй, сенаж, силосэй хахадһаа өхэ хубиньь шанарайнгаа талаар II—III классай эрилтэдэ хүрэхэгүй байба ха юм. Мүн горитой өхэ тэжээл малда үгэхын аргагүйгөөр гутаагданхай байһаниинь элирүүлэгдэ һэн.

Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ элирүүлэгдэһэн бүхы алдуу эндүүгээ дахяад дабтахагүйгөөр үндэһөөрнь усадхажа, улам ойртожо байгаа үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ, ургаса хуряаха харюусалгата хаһада худэлгэгдэхэ бүхы машина, техникэ болон оньһон түхеэрэлгэнүүдээ түгэс заһабарилжа бэлэн болгохо шухала асуудал һаяхан Буряадай агропромсоюзай Советэй ээлжээтэ заседани дээрэ зубшэн хэлэгдэбэ. Эндэ тодорхой элидхэл хэһэн агропромсоюзай Советэй түрүүлэгшэ Н. Н. Найданов гол түлэб республикын ажахынуудай үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ абаха, ургасаяа хуряажа гээлтэ хороолтогүйгөөр бэлэдхэхэ, хадагалха талаар хэр бэлдэнхэй байһыень шэнжэлэн хөөрөө.

Энэ жэлдэ Буряад ороонымнай ургаса ургуулагшад бүхыдөө 500 мянган тонно ороо-һо таряа, 60,5 мянган тонно хартаабха, 38,1 мянган тонно овощ хуряажа, 615,2 мянган тонно силос, 490,5 мянган тонно сенаж даража, 473,3 мянган тонно үбһэ, 49,5 мянган тонно ногооной витаминтай гурил бэлэдхэжэ, малай условно толгой бүхэндэ 13—15 центнерһээ багга бэшэ тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ тэжээл өөдэлжэ абаха түсэб хараалханхай юм. Урдахи асари өхэ зорилгонуудаа сүм бэелүүлхын тула диилэнхи ажахынуд горитой бэлэдхэл хэжэ хабарайнгаа тарилгын хүдэлмэриие агротехническэ таарамжатай хаһа болзорто үнгэргэбэ. Илангаяа ороохото ургамалнуудай тарилга һайнаар ябуулагдаа. Мүн тэжээлэй ургамалнуудай тарилга ургэдхэхэ талаар өхэ дабшалта хэгдээ гээд тэмдэглэлтэй. Обёосой, горохой, үрэһэ хүрэнгын дутамагшье һаань, олон ажахынуд өөрынгөө арга боломжоор хэрэгтэй үрэһэнэй ороо-һо бэдэржэ олоод таряа гээшэ. Мүн холимол тарилга ургэнөөр хэгдээ.

Хартаабха һуулгаха талаар өхэхэн бэрхэшээл ушаруулагдаба. Ушарынь хадаа, республикымнай колхоз, совхозууд өөрын хартаабхын үрэһөөр ороидоол 70 процент хангагданхай байгаа бшуу. Тиин дуталдаһанаа хүсэлдүүлхын тула Новосибирскын, Кемеровскэ, Эрхүүгэй областнуудһаа, Красноярска хизаарһаа хартаабха худалдажа абаһанаа элидхэлшэ Н. Н. Найданов тэмдэглэбэ. Байгша ондо үрэһэнэй хартаабхаар гансашье колхоз, совхозуудые бэшэ, мүн хартаабха һуулгаха дуратай хүнүүдые, айлнуудые, хүсэд хангаха зорилго табигдаа һэн. Энэнь гол түлэб бэелүүлэгдээ. Энэ жэлдэ хартаабха бүхы дээрээ горитойхоноор һуулгагдаа гээд тэмдэглэлтэй.

Саашань элидхэлшэ үбһэ, мүн ургаса хуряалгада бэлдэхэ шухала асуудалда тогтоо. Байгша онойманай хабарай һүүл, зунай эхин ургаса ургуулагшадта таарамжатай байба. Хура бороотой гэхэ гү, али һүүлэй үедэ ороһон хура бороон, аадарһаа газарай хүрьһэн нилээд шиигтэбэ. Энэмнай үтэгжүүлэгдэһэн газарта таригдаһан ургамалай ургахада аргагүй туһатай ааб даа. Уридшалан багсаамжалхада, ороохо таряанай болон тэжээлэй, хартаабхын ургаса яһала һайн гарахаар хүлеэгдэнэ. Теэд тогтууритай баян ургасаяа гээлтэ хоролтодо оруулангүй хуряажа абахаар түгэс бэлдэнхэй байха гээшэ шухала. Мүнөө ургаса, үбһэ болон тэжээлэй ургамалнуудые хуряалгада хабаадуулагдаха машина, техникэ заһабарилха, силос сенажай траншейнүүдээ, хартаабха, овощ хадагалха байрануудаа бэлэн болгох хүдэлмэри нёдондонойхиһоо эмхи гуримгүйгөөр ябуулагдажа байна. Тусхайлбал, тракторай косилка, тармуурнуудай, үбһэ тюк болгон багсалжа уядаг машинануудай, ороохо таряанай комбайнуудай ороидоол 50—60 процентнь бэлэн болгогдоод байна. Тиихэдэ тэжээлэй ургамалнуудые хуряаха техникэ үшөө бэлдэгдээгүй байһаар. Таряа сабшажа баал болгон унагааха жатканууд, хартаабха малтаха комбайнуудай хахадһаа ехэнь бэлэн бэшэ байна.

Энэ жэлдэ ургасаяа түргэн болзорто, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тула комбайнуудайнгаа паркые эрид үргэдхэхэ болоно. Үшоо 300 гаран комбайн шэнээр абтаха болоод байна. Ушарынь хадаа республикадамнай комбайн бүхэнэй хуряажа абаха таряанай хэмжээн РСФСР-эй дунда зэргын хэмжээнһээ 1,5—2 дахин өхэ гээшэ. Гадна поли дээрэһээ асарагдаһан таряагаа тэрэ дороо сэбэрлэжэ хатааха гээшэ шухала. Тиин ажахынуудай таряанай тоог дэрэхи УЗС, ЗАВ агрегадууд тодхогдоһоор 15—20 жэл болонхой, хуушаржа, хэрэглэмжэһээ гаргагдахаар болоһониинь мэдээжэ. Иимэ хуушарһан агрегадта нойтон таряа хатаажа сэбэрлэхэдэ гаргаша өхэтэй байдаг. Мүнөө колхоз, совхозуудта ороо-һо сэбэрлэхэ, хатааха, бии байгаа бүхы машина, агрегадуудые бүхыдэнь худэлгэхэдөөшье үдэр бүхэндэ сохигдоһон таряанайнгаа хахадыень сэбэрлэжэ хатааха аргатай. Тиимэһээ урда жэлнүүдэйхидэл ажахынуud таряагаа сүм хатаажа, сэбэрлэжэ урдингүй гутааха ушартай болоод байна.

Ороохо илгаха, сэбэрлэхэ хатааха худэлмэриин унжагайрһанһаа уламжалан үрэһэ хүрэнгын ороохон хуйтэжэй эхилтэр хаагдажа үрдигдэнэгүй. Үрэһэнэй ороохо түргэн хатааажа сэбэрлэхын хажуугаар һайн склад соо хадагалха хэрэгтэй ааб даа. Теэд олон районой ажахынуудта үрэһэнэй таряа хадагалха складууд дуталдана. Мүнөө Хурамхаанай, Баргажанай, Сэлэнгын, Бэшүүрэй районуудта үрэһэнэйнгөө хахадыень хааха складтай юм. Энэл ушарһаа хүрэнгын таряан газаа обоолоотой, саһа, шоройдоо дарагдан хадагалагдажа, шанараа доошолуулна. Складуудһаа гадна таряанай тоогуудые асфальтаар хушаха гээшэ өхэ удха шанартай. Уридшалан багсаамжалхада республика доторнай нэгэ миллионһоо бага бэшэ дүрбэлжэн метр тоогуудай талмай асфальтаар хушагдахаар юм.

Тэжээлэй шанар муу байдай проект муугаар зохоогдожо, шэнээр варигдаһан иимэ болзорто, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тула комбайнуудайнгаа паркые эрид үргэдхэхэ болоно. Үшоо 300 гаран комбайн шэнээр абтаха болоод байна. Ушарынь хадаа республикадамнай комбайн бүхэнэй хуряажа абаха таряанай хэмжээн РСФСР-эй дунда зэргын хэмжээнһээ 1,5—2 дахин өхэ гээшэ. Гадна поли дээрэһээ асарагдаһан таряагаа тэрэ дороо сэбэрлэжэ хатааха гээшэ шухала. Тиин ажахынуудай таряанай тоог дэрэхи УЗС, ЗАВ агрегадууд тодхогдоһоор 15—20 жэл болонхой, хуушаржа, хэрэглэмжэһээ гаргагдахаар болоһониинь мэдээжэ. Иимэ хуушарһан агрегадта нойтон таряа хатаажа сэбэрлэхэдэ гаргаша өхэтэй байдаг. Мүнөө колхоз, совхозуудта ороо-һо сэбэрлэхэ, хатааха, бии байгаа бүхы машина, агрегадуудые бүхыдэнь худэлгэхэдөөшье үдэр бүхэндэ сохигдоһон таряанайнгаа хахадыень сэбэрлэжэ хатааха аргатай. Тиимэһээ урда жэлнүүдэйхидэл ажахынуud таряагаа сүм хатаажа, сэбэрлэжэ урдингүй гутааха ушартай болоод байна.

Ороохо илгаха, сэбэрлэхэ хатааха худэлмэриин унжагайрһанһаа уламжалан үрэһэ хүрэнгын ороохон хуйтэжэй эхилтэр хаагдажа үрдигдэнэгүй. Үрэһэнэй ороохо түргэн хатааажа сэбэрлэхын хажуугаар һайн склад соо хадагалха хэрэгтэй ааб даа. Теэд олон районой ажахынуудта үрэһэнэй таряа хадагалха складууд дуталдана. Мүнөө Хурамхаанай, Баргажанай, Сэлэнгын, Бэшүүрэй районуудта үрэһэнэйнгөө хахадыень хааха складтай юм. Энэл ушарһаа хүрэнгын таряан газаа обоолоотой, саһа, шоройдоо дарагдан хадагалагдажа, шанараа доошолуулна. Складуудһаа гадна таряанай тоогуудые асфальтаар хушаха гээшэ өхэ удха шанартай. Уридшалан багсаамжалхада республика доторнай нэгэ миллионһоо бага бэшэ дүрбэлжэн метр тоогуудай талмай асфальтаар хушагдахаар юм.

Тэжээлэй шанар муу байһаар гэжэ элидхэлшэ үгыгөө эхиндэ тэмдэглээ һэн. Ушарынь хадаа эндэ гансашье тэжээл бэлэдхэхэ технологи хазагайруулагдана бэшэ. Мүн силос, сенаж дараха шулуун ханатай, өөргүй траншейнүүд дуталдана. Мүнөө ажахынуud траншейнүүдээр 70 процент хангагданхай. Тиимэһээ 30 процент силос, сенажаа юрын нүхэн соо гү, али обоолоод хадагалха баатай болоно.

Хүн зониие хартаабхаар хүсэд хангахын тула бэлэдхэлэй өхэ хүдэлмэри хэгдэхэ болоно. Мүнөө гансашье баян ургаса малтажа абаха бэшэ, саашадаа хартаабхын өөрын үрэһэтэй байхаар хранилищинуудые бариха болоноби. Хартаабха хадагалха һайн байра, хранилищигүйһөө болжо, хабар бүхэндэ айл зонноо тоннын 1300 түхэригөөр хартаабха худалдажа абаад таринабди. Иимэ үнэтэй хартаабха таринга гаргаша хэхэдээ ажахынуud гектарай 100—120 центнер ургаса абахадаашье олзотохогүй ха юм. Хоёрдохёор, хранилищигүй байһандаа һайн сортын хартаабха ехээр тарих аргагүйдэнэ. Хэрбээ һайн, гутахагүйгөөр хадагалха хранилищитай һаа, колхоз, совхозууд гансашье үрэһөөр өөрыгөө хүсэд хангаха бэшэ, мүн хабарһаа шэнэ ургасын гаратар хүн зондо хартаабха худалдажа олзотохо бэлэй. Хартаабхаһаа гадна овощ хадагалха тусхай байра ажахынуудта дуталдана. Ойрын жэлнүүдтэ хартаабха, овощ хадагалха хранилищи бариха гээшэ шухала болоо гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Эндэ элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсажа, шэнэ ургасаяа гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахаар хэр бэлдэнхэй байһанаа олон хүтэлбэрилэгшэд хэлээ. Жэшээлбэл. Ивалгын РАПО-гой түрүүлэгшэ П. Б. Банзаров үгэ хэлэхэдээ, городой предприяти, эмхинүүд склад, хранилищи барихадань ажахынуудта туһаламжа үзүүлхэ ёһотой гэбэ. Мүн хартаабха, овощ хадагалха хранилищинуудалдахадаа 130 мянган тонно 1 түхэригөөр даа нилээд олзотохо мэнээ хартаабха, төрөгжэйэн звено байна. Бэшүүрэй РАПО-гой Ш. П. Ефимов.

Сэлэнгын РАПО-гой хэлэгшэ А. А. Буинов тушаа үгэ хэлэхэдэ, совхозуудта хартаабха, хранилищи бариха проектнай тоог дээрэхи Н. Гын хуушаржа эрилтэй, һабарилха, шэнэ эрилтэд олдодоггүй. Иманэй нэрэмжэтэ Ленинэй нэрэмжэтэ ВСТИ-гэй багшанар заһабарилна, һаалиин та суглуулха хаһ... Теэд электромашин, пас частынууд хом... Мүн үбһэ хуряалгада, үбһэ тэ... һүрии сомохо түхэ... хэрэгтэй болохо. Харин тэгэдэ бэрхэшээлнэ... гагүй байнабди гэ... тойгоор үгэөэ туг... Элидхэл зубшэ... «Агропроммехмон... дэлэй түрүүлэгшэ... БурНИИСХ-эй дир... Николаев, БСХИ-г... Кушнарев гэгшэд... жа үгэ хэлэхэдэ... ряалгада, үбһэ тэ... хэлгэдэ бэлдэхэ... ла зорилгонуудай... байһаниие тэмдэг... һан бэрхэшээлэ... замуудыо хараалн... лэбэ.

Тус заседаниде Министрнүүдэй орлогшын ажахын болон талаар министр ченко хабаадалсан... Агропромсоюзай жэзтэ заседаниде... үбһэ бэлэдхэлгэ... ряалгада бэлдэхэ... хо хэмжэнүүдые... абаа гэхэ гү, али... дутагдалаа дабта... доройтохо байна... һэн.

Вл. Ж...

«Аграрник... газетын корр...

Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхоздо бүхыдөө 5500 толгой эбэртэ бодо мал, 1300 толгой гахай, 600 толгой адуу морид тоологдодог юм. Эды олон толгой малые зунай бэлшээриин үедэ һайнаар хүшэлүүлхэ, таргалуулха гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэл даа. Тиигээдшье энэ нютагта хабарынь ехэл хүйтоор ерэжэ,ногооной, ороо-һо таряанай ургасада нилээд муугаар нулөөлбэ.

Иимэ хүшэрхэн байдалда ороһон ажахын адууһа малай зунай бэлшээриие хайшан гээд эмхитэй, гуримтайгаар үнгэргэхэ байһаарнь һонирхон, манай түсхай корреспондент Д. Дондоков мал ажалай талаар колхозой правленииин түрүүлэгшын орлогшо Г. Д. Апаковтай уулзажа, хэдэн асуудалнуудта харюусахыень гуйһан байна.

Зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглээ!

МАЛШАДТАА БАТААР НАЙДАНА

— Геннадий Демидович, танай хэлэһээр ойлгоходо, энэ жэлнай үбһэ тэжээлэй, мүн продукци үйлэдбэрилгын талаар баһал таарамжагүй гү!

— Иигэжэ эридээр танай асуудалда харюусажа шадахагүй байнаб. Мүнөө тохёолдоод байһан сагай уларилаар абаад харахада, энэ жэлэй малай үбэлжэлгэдэ тиимэ элбэг үбһэ тэжээл бэлэдхэхэгүйнь гээшэл хаш. Ушар тиимэһээ жэл бүхэндэ хэрэглэдэг тон юрын онол аргые байгша ондо дахинаа хэрэглэхэ гэһэн байнабди. Бии байһан нуга сабшалангаа малда гэшхүүлхэгүйн, залуу малаа һайнаар хүшэлүүлжэ таргалуулхын тула бидэ колхозой газарһаа аяар холо хада уулаар оршодог холын бэлшээриие хэрэглэхэ гэжэ түсэблөө һэмди. Иимэ газарай манда бии байһаниинь шье болоол даа.

— Колхозой территориһоо гадуур болоно ха юм. Тодорхойлбол, тэрэтнай хаана оршодог гээшэб?

— Монголой Арадай Республикын газар дээрэ эрэ буруу, хашарагуудай хоёр гүүртэ туужа гаргаад байнабди. Захааминай районой хилэтэй зэргэлээд оршодог Ургуудайн модоор элбэг бэлшээридэ эмэ буруунуудай хоёр гүүртэ абаашаабди. Ахын районой Элшэрэй голдо эмэ хашарагуудай хоёр гүүртэ эльгээгдээ. Мүн лэ эндэ ажахын 500 толгой адуун һүрэг бэлшээгдэнэ.

— Ажахын малшад эдэ газарые хэдэхэн жэлэй туршада хэрэглэдэг гээшэб. Тиимэһээ тэдэнэр тэндээ таараһан, нютагжаһан зон болоно бэшэ гү!

— Тиимэ гэхэдэ, алдуу болохогүй. Монголой Арадай Республикын, Захааминай, Ахын бэлшээриин газар маниие олохон жэлдэ «абаржа» байна.

— Холын бэлшээридэ хэр бэлэдхэл хэгдээ гээшэб!

— Эдэ газаркуудта дабһан, малшадай байха гэрнүүдые заһабарилха барилгын модон абаашагдаа һэн. Эдеэ хоолой зүйлнүүд гэхэдэ мүнөө манай магазинуудта юун биий, тиимэ продуктнуудаар түрүүшын үедэ тэдэнэрээ хангаабди. Мал адуулагшадта, адуушадта нэн түрүүн сай, саахар, талхан, макаронно зүйлнүүдые, мяханай тушёнко, тамхи гээд хубааралгаяа дүүргэхэ ээлжээн ерэбэ.

...Аварийн һүүлээр долоон хоногой үнгэрөөд байхада, Иван амияа табиха туйлдаа хүрөөд байгаа; шуһаниинь муудажа эхилэ һэн. Толгойнь тэсэхын аргагүйгөөр үбдэнэ. Нюдэниинь харахаяа болибо, толгойнь үһэн халсаржа эхилбэ. Радиационно туяаралгаһаа болоҗо, юушье эдихын аргагүй байгаа.

Сэрэгэй-медицинын академиин военврач Г. И. Алексеев тиихэдэ Иван Кулаковые үхэлһөө абаржа шадаһан юм. Тэрэнэй шуһые хэды дахин, сэмгыень һэлгэбэ.

Радиационно туяаралгада дайрагдаһан хүл, гарнуудынь мүнөө болотор яра шарха зандаа, эдэгэжэ үгэдэгүй. Кулаковто хоёрдохи группын инвалидай 32 түхэриг пенси тогорилжа үгөөбди. Илангаяа тамхин талхан хоёрые олохонь ехэл хүшэр байшоо. Эрхүүгэй областьһоо элдэбын бартерна андалдаа хэжэ, талха арай-шамай гэжэ олообди. Харин тамхяар мүнөө даб дээрэ хангабабди. Саашаа юунэй болохыень мүнөө хэлэхэнь бэрхэтэйхэн. Тамхи татадаг хүнүүд гэр бүлэнөө, нүхэдһөө, нютагһаа иимэ холо газарта ерээд, тамхяар ядалдаха болоо һаа, хайшан гэхэ гээшэб. Энээниие зүбөөр ойлгохэ хэрэгтэй.

Зүгөөр манай малшадые ямаршье бэрхэшээлые дабадаг, ажахынгаа хүшэр хүндэ байдалда ороходонь, тэсэжэ гарадаг хүнүүд гэхэдэ алдуугүй. Тиимэһээ тэдэнэрэй энэшье удаа эдэ бүхы бэрхэшээлнүүдые дабажа гараха байһандань батаар найданаб.

— Холын бэлшээридэ гараһан хүбүүдэйнгээ нэрэнүүдыень хэлэжэ үгыт!

— Болохол даа. Эдэнэрнай Борис Разгильдеев, Иван Сороковиков, Виктор Нефедьев, Василий Сороковиков, Анатолий Кобелев, Аюша Сардахонов, адуушан Михаил Михайлович Кобелев гэгшэд хүнгэн бэшэ ажалые мүнөө эрхилжэ ябанад. Эдэнэрнай манай урдаа хараха хүбүүд, бата найдамтай тулгууримнай болоно бшуу.

ЖУРНАЛИСТНУУДТАЙ УУЛЗАБА

Мэнэ һаалар манай орондо СССР-эй Президент М. С. Горбачев ФРГ-гэй канцлер Г. Коль хоёр уулзаха ёһотой. Июниин 18-да Москвада болоһон брифинг дээрэ СССР-эй Президентын туһалагша, тэрэнэй эзэлэй элбанай хүтэлбэрилэгшэ В. Н. Игнатенко үгэ хэлэхэдээ, журналистнуудта энээн тухай мэдээсэбэ.

М. С. Горбачевой хүдэлмэриин программа тухай хэлэхэ зуураа, июниин 19-дэ Европын хамтаралнуудай экономическа комиссиин түрүүлэгшэ Ж. Делортой совет хүтэлбэрилэгшэ уулзажа магадгүй гэжэ СССР-эй Президентын туһалагша тэмдэглэбэ. Июль һарада Лондондо долоон гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэридэ М. С. Горбачевой хабаадахаяа байһан тухай, совет экономикые дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оруулалгын мүнөө үедэ Европын хамтаралтай суг шиидхэжэ болохо асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ. Ж. Делортой уулзаха үедэ Европын хамтаралай болон СССР-эй хоорондохи харилсаа холбооной ямар нэгэн шэнэ өхэ асуудалнууд хэлсэгдэхэ гэжэ бидэ хүлеэнэбди, гэжэ Президентын хэблэлэй албанай хүтэлбэрилэгшэ нэмэбэ. Советскэ Союзда эдеэ хоолой зүйлнүүдэй талаар үзүүлэгдэдэг туһаламжые үргэлжэлүүлхэ тухай асуудал хөөрэлдөөнэй үедэ гаража магадгүй гэжэ В. Н. Игнатенко тэмдэглэбэ.

Б. Н. Ельцин ямар хэрэгээр Америкын Холбоото Штадуудта ошооб гэһэн асуудал таанадые һонирхуулна ёһотой гэжэ Президентын туһалагша саашань хэлэбэ. Холбоото Штадуудта Россин хүтэлбэрилэгшын ошохоёо байхада, М. С. Горбачев тэрээнтэй хөөрэлдэжэ, энэ аяншалга тушаань һанамжануудаа халан абалсаа ха. Республикануудай хүтэлбэрилэгшэдэй хариин гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо эдэбхижүүлхэ гээшэ өхэ һайн гэжэ СССР-эй Президент тоолодог. Хариин гүрэнүүдтэ болоһон уулзалганууд, хөөрэлдөөнүүд хадаа СССР-эй гадаадын политическэ ба гадаадын экономическа ажал ябуулгые харааа байса баяжуулдаг, түбэй болон республикануудай аша туһые тааралдуулха арга боломжонуудые үргэдхэдэг гэбэ.

Журналистнуудай асуудалнуудта харюусаха зуураа, экономист Григорий Явлинскиин США-да ошожо ерэһэн, тэндэ байха үедэнь совет болон американ эрдэмтэдэй экономическа программа зохёоһон тухай В. Н. Игнатенко богонёор тайлбарилба. Энэ программа М. С. Горбачевой стол дээрэ табигдаа, тэрэниие һайса шудалха хэрэгтэй гэжэ Президентын туһалагша хэлээ.

СССР-эй Президентын советник Г. И. Ревенко үгэ хэлэжэ, Союзна хэлсээнэй проектые бэлдэлгын түгэсхэлэй шатын яажа үнгэрһэн тухай хөөрэжэ үгэбэ.

Ново-Огаревой болон СССР-эй Верховно Соведэй хоорондо зүришэлдөөнүүд бии гээшэ гү гэһэн асуудалда харюусаха зуураа, тэрэнь «бүгэдэ ниитын шэнжэтэй» бэшэ юм гэжэ Президентын советник хэлэбэ. Хэлсээнэй гол удхаар бэшэ, харин ондо ондоо һанамжануудаар элдэб зүришэлдөөн байжа болоо ааб даа. Эсэсэй эсэстэ Хэлсээндэ республиканууд гар табина, тиин тэдэнэй һанамжануудые тоонгүй байхын аргагүй ааб даа, гэжэ Г. И. Ревенко хэлэбэ.

(ТАСС).

ГУШАН ЖЭЛЭЙ ҮНГЭРҺЭН ХОЙНО

Манай орон дотор бүтээгдэһэн түрүүшын атомоходуудай нэгэн дээрэ болохоёо байһан ядерна тэһэрэлгые гушан жэлэй сааде тээ усадхаһан тухай мүнөө үсөөхэн хүнүүд мэдэнэ. Үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада «эб найрамдалта атомай» түүхэдэ энэ ушар нюуса байһан байна.

Тэрэ үни хада болоһон үйлэ хэрэгтэ хабаадагшадһаа амиды үлэһэн хүнүүдэй хуби заяан хүшэр хүндэ байгаа. Тэдэнэй нэгэниинь мүнөө Минскдэ ажаһууна. Тэрэ Иван Петрович Кулаков болоно. Атомоход дээрэ болоһон аварийн үедэ тэрэ 500 бэр дозын атомна туяаралгада ороһон байна.

Уһан доогуур ябадаг атомна онгосын ахемад старшина Иван Кулаков тэрэ үедэ 25-тай ябаа. 1961 оной июльдэ тэдэнэй онгосо Хойто Атлантикын заагдаһан район тээшэ зүг барижа ябаба. Бүхы механизмуудынь һайн хүдэлнэ. Аюул болохо ямаршье хэбэргүй һэн. Июлиин 4-дэ гэнтэ реакторые хамгаалгын дохёо оробо. Реакторай дараса гэнтэ эрид унашаба. Температура тэрэ дороо дээшэлбэ. Насосуудынь хүдэлхэеэ болишоо. Онгосын шэрэ будаг гал дүлэндэ абтажа эхилбэ. Лейтенант Борис Корчилов түрүүтэй бүлэг хүбүүд реакторай тэһэрхэ аюулые усадхажа шадаба. Тиигэжэ тэрэ бүлэгэй хүбүүд энэ хэрэгэй түлөө ами наһаяа үгэһэн байна.

«Оһол угтажа байдаг» гэжэ дэмы хэлсэдэггүй бшуу. Реакторайнь отсек соо уһа, уурал бүлэдэг клапанууд хүдэлхэеэ болишобо. Иван Кулаковой уялгаяа дүүргэхэ ээлжээн ерэбэ.

...Аварийн һүүлээр долоон хоногой үнгэрөөд байхада, Иван амияа табиха туйлдаа хүрөөд байгаа; шуһаниинь муудажа эхилэ һэн. Толгойнь тэсэхын аргагүйгөөр үбдэнэ. Нюдэниинь харахаяа болибо, толгойнь үһэн халсаржа эхилбэ. Радиационно туяаралгаһаа болоҗо, юушье эдихын аргагүй байгаа.

Сэрэгэй-медицинын академиин военврач Г. И. Алексеев тиихэдэ Иван Кулаковые үхэлһөө абаржа шадаһан юм. Тэрэнэй шуһые хэды дахин, сэмгыень һэлгэбэ.

Радиационно туяаралгада дайрагдаһан хүл, гарнуудынь мүнөө болотор яра шарха зандаа, эдэгэжэ үгэдэгүй. Кулаковто хоёрдохи группын инвалидай 32 түхэриг пенси тогорилжа үгөөбди. Илангаяа тамхин талхан хоёрые олохонь ехэл хүшэр байшоо. Эрхүүгэй областьһоо элдэбын бартерна андалдаа хэжэ, талха арай-шамай гэжэ олообди. Харин тамхяар мүнөө даб дээрэ хангабабди. Саашаа юунэй болохыень мүнөө хэлэхэнь бэрхэтэйхэн. Тамхи татадаг хүнүүд гэр бүлэнөө, нүхэдһөө, нютагһаа иимэ холо газарта ерээд, тамхяар ядалдаха болоо һаа, хайшан гэхэ гээшэб. Энээниие зүбөөр ойлгохэ хэрэгтэй.

Зүгөөр манай малшадые ямаршье бэрхэшээлые дабадаг, ажахынгаа хүшэр хүндэ байдалда ороходонь, тэсэжэ гарадаг хүнүүд гэхэдэ алдуугүй. Тиимэһээ тэдэнэрэй энэшье удаа эдэ бүхы бэрхэшээлнүүдые дабажа гараха байһандань батаар найданаб.

— Холын бэлшээридэ гараһан хүбүүдэйнгээ нэрэнүүдыень хэлэжэ үгыт!

— Болохол даа. Эдэнэрнай Борис Разгильдеев, Иван Сороковиков, Виктор Нефедьев, Василий Сороковиков, Анатолий Кобелев, Аюша Сардахонов, адуушан Михаил Михайлович Кобелев гэгшэд хүнгэн бэшэ ажалые мүнөө эрхилжэ ябанад. Эдэнэрнай манай урдаа хараха хүбүүд, бата найдамтай тулгууримнай болоно бшуу.

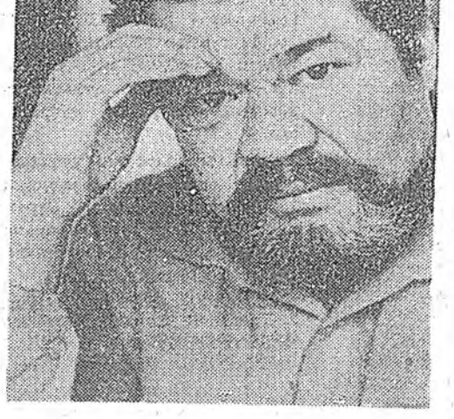

ХОЛЫН АЙЛШАДАЙ СЭДЬХЭЛЭЙ

США-гай бүлэг томо бизнесмэнүүд, политигуудай ажал ябуулагшад манай республика айлшаар ерэжэ магадгүй.

Америкэһээ ерэһэн бүлэгые госпожа Купер Сайнэ статс толгойлно. Эдэнэй дунда манай республикын хүнгөө бо... нэй танил Ребекка Мэтлок бии.

Эдэ зомнай нёдондо Улаан-Удэдэ үнгэргэдэгэ... Мичиган» гэһэн уласхооронды театральна фестиваль... гэ һомолһон юм.

Холын айлшад Улаан-Удэтэй танилсаха зуураа... дорожно полициинкэ орожо 25 мянган доллароо... тэй антибиотигуудые бэлэг болгон дамжуулһан ба...

Углеодэрынь горгүйсэдкомой бага зал соо тэ... налистнартай, арктснартай, медицинын хүдэлмэри... уулзажа, тэдэнэй олон тоото асуудалнуудта харюу... рэлдэо үнгэргэһэн юм.

Улаан-Удын горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. К... оролто үгэ хэлэхэдээ бултанай зүгһөө тэдэнэрэ... халаан хүргөө һэн.

Удаань Ребекка Мэтлок үгэ абахадаа Буряад о... зонтой дахинаа уулзаха зол жаргалтай байнандаа... байһанаа мэдүүлбэ.

Һүүл

Баян-Голой дунда һургуулиин 75 жэлэй ойдо

БУЛТА БИДЭНИИЕ ГЭГЭЭРҮҮЛҺЭН...

...Иимэ һайхан нэрэтэй нютагууд республика доторолон ааб даа. Гэбэшье Баргажанай районой Баянгол зон ажалша, малша хүнүүдээрээ омогорохохо ёһоогорходог гээшэ. Тэдэнэй тоодо Социалис Ажалай Герой Ш. Л. Цыремпилова, О. Э. Сангадиева, Д-Н. Б. Цыденов, педагогическа эрдэмэй доктор, профессор Социалис Ажалай Герой, колхозой түрүүлэгшэ Б. Д. Раднаев, психологическа эрдэмэй доктор Б. Ц. Дамбинаев болон бусад оролсоно. Тиин олон хүнүүдыень СССР-эй спортын габьяата мастер, дэлхэйн чемпионууд «А» үзэг мэдэхэ болоһон Баян-Голой дунда һургуулагдаһаар 75 жэлэй ой байгша оной октябрь һарадай сэхэнь. Тиимэһээ тус һургуулиин хүгжэлтын түүхэ материал үншагшадай анхаралда дурадханабди.

ТҮҮХЫН ХУУДАҺА ИРАХАДА...

Н. Д. Порхоноева, педагогическа эрдэмэй кандидат А. Г. Ринчино болон бусад бии байгаа.

Баян-Голой һургуули-комплексдо 1000 шахуу үхибүүд һурана. Эндэ ажалладаг 84 багшанар ба хүмүүжүүлэгшэдэй 75-ниинь нютагайнгаа һургууля дүүргэгшэд болоно. Мүнөө эндэ һургуулиин комплексдо һуралсалай талаар туршалта хэгдэжэ байнхай. Буряад арадай ёһо заншал һэргээхэ, бодото буряад арадай түүхэдэ үндэлэн соёлоо хүгжөөхэ зориго тус туршалга урдаа табинхай. Манай һургуули дүүргэһэн олон зуун хүбүүд, басагаднай арадай ажахын бүхы һалбаринуудта ажаллана гэжэ омогорхон мэдүүлхэ ёһотойбди.

Баян-Голой дунда һургуули 2000 гаран хүбүүд, басагад энэ хугасаа соо дүүргэжэ гараа. Тэдэнэй дунда Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон, Социалис Ажалай Герой О. Э. Сангадиева, Ажалай Алдар Солын III шатын орденой кавалер З. Ц. Сундуева, «Хүндэлэй тэмдэг» орденто В. Г. Сабхаев, Буряадай ССР-эй арадай артист Гуржап Эрдынеев, Буряадай ССР-эй габьята артист Максим Раднаев, Буряадай арадай уран зохёолшо Ким Балков, Буряадай ССР-эй арадай депутат Д. Т. Цыремпилов, Буряадай ССР-эй габьята врач Д. Ч. Широторова, Буряадай ССР-эй габьята ветврач Б. Б. Ринчинов, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, Буряадай ССР-эй габьята агроном Л. Б. Раднаев, Баргажанай районо Советдэй түрүүлэгшэ С. Л. Гатапов, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто багша Л. Ц. Жалсараева, математикэйн эрдэмэй кандидат М. Н. Очиров, химиин эрдэмэй кандидат Э. Б. Будаева болон бусад бии.

Сазелий Михайлович Андреев, Базар Ламатханович Ламатханов, Санжи Базарович Базаронов һургуулиимнай түрүүшын директорнууд болоно.

Дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ, мүн дайнай һүүлээр Ч. Б. Будаева, Ж. А. Балькинов, П. Р. Филиппов, И. К. Мосолоев 50-яад онуудта Д. С. Семенов, Б. Г. Дымбренов, А. Г. Ринчино, Д. Ж. Бубеев, Е. В. Харжеева, А. Т. Цыдыпова болон бусад һургуулиин директорээр ажаллажа, һуралсалай ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха талаар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулһан байгаа.

Баян-Голой дунда һургуули дүүргэһэн, тэндэ һураһан 200 гаран хүбүүднай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордожо, эрэлхэг зоригтойгоор фашистнуудай урдаһаа тэмсэһэн габьяатай. Тэдэнэй олонхинь байлдаанай поли дээрэ баатарай үхэлөөр унажа, гэртээ бусаха хуби заяагүй байгаа. Тэдэнэрэй баатаршалга олон үеын дурасхаалда хэтэ мүнхэдөө үлэхэ байһаниинь эли. Эсэгэ ороноо хамгаалгада баатаршалга гаргагшадай дундаһаа сержант Шагдур Дашиев, политрук Гунсен Молонов, танкист Буянто Гармаев, ахалагша лейтенант Бадагар Сультимов, летчик Мунко Цыренов болон бусадай нэрэнүүдые дурдаха хэрэгтэй.

Тус һургуули бэрхэ спортсменүүдээрээ омогорохохо эрхэтэй. Тэдэнэй тоодо СССР-эй спортын габьята мастер, дэлхэйн чемпион Борис Будаев, СССР-эй габьята тренер В. С. Очиров, Буряадай ССР-эй соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ, һур харбалгаар спортын түрүүшын мастер Д-Н. Эрдынеев, дүрэ буляалдалгын бариндаагаар Буряадай республикаһаа спортын түрүүшын мастер В. Е. Гармаев болон бусад оролсоно.

Багшанар П. Л. Дашиев, З. Ф. Омсоева, А. Г. Чимитцыренова, Е. Е. Харжеева, Н. Б. Сангадиева, Л. Ц. Жалсараева, болон бусад залуу үеэнийе хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, бэлиг шадабарияа зорюулна гээд онсолхо ёһотойбди. Тэрэшэлэн багшанар Е. Р. Цырендоржиева, Р. М. Ринчинова, Ц. Б. Раднаева, мүн залуу үеын багшанар С. Г. Багаева, Б. Ш. Молонов, Ц. С. Санданова, В. Ц. Мосолоев, Г. М. Монтоева, В. Э. Ринчинова, Н. Ц. Хандажапова болон бусад түрэл һургуулиингаа һайн һайхан уг заншалые үргэлжэлүүлэн, эрдэм ухаанай нюусые дэлгэрүүлжэ ябадаг хүнүүд гээшэ. Энэ заахан статья соогоо эндэхи дундэ һургуули дүүргэһэн, ажал хэрэгсэрээ суурхаһан хүнүүдые бултыень дурдаха аргагүй байбабди. Тиимэһээ тэдэнэр бидэниие хүлисэхэ бээ. Залуу үеэнийе һуралсалай ба хүмүүжүүлгын гуламта болодог дунда һургуулиимнай алдар солонь улам холуур зэдэлэг лэ!

З. БУДАЕВА,
РСФСР-эй һургуулинуудай габьята багша,
С. ОЧИРОВ,
СССР-эй Журналистнуудай холбоокой гэшүүн.

Үншагшын һанамжа

ОНГОЛШУУДТАА ДУТЭЛЭЭ

...ряад үнэн» газетэ жэл ...һалгаряагүй захижа, ...шажа байдагби. Газе...даһанууд дээрэ хирэ...оод лэ үндэһэн бу...лэн, тэрэнэй саашанхи ...тухай асуудалаар эл...ин материалнууд гара...г болонхой. Мэдээ...итэн Ш. Б. Чимитдор...бэшэнэн статья, тэ...нэгы ухаатай дурад...амжанууд намда ехэ...агдаа. Олон хүнүүд ...бодол ойлгоогүй, үгы ...эмтэнэй бэшэнэн һе...ухай бүүр-түүр дуулаа...байжа магад. Гэбэшье ...ой энэ статьяһаа улам...өөрынгөө бодолтой га...ншагшадтай хубаалда...

...буряадууд, монголой ...орондо «һ» гэжэ хатуу ...хоорэлдэнэбди. Энэ...най мүнөөнэй буряад ...онсо илгаа болоно. ...өө үедэ энэл юрын ...эрэһээ юундэ арсал...оо юмбибди? Юундэ ...ургааланта гэхэдэнь, ур...бидэ дабтагдашагүй ...тэй, бээ даанхай бу...рад гэшэбди» гэжэ ...охо болоо юмбибди? ...далнай, миниий һанаха...ул хаш.

...дэлхэй дээрэ ажаһуу...удай тоошье олон, ...ье баяр. Хэдэн зуу ...жэлэй хугасаада олон ...лас түрэнүүд, арадууд ...алтгааначаар үндэһөө...болоһон байдаг. Уг ...а, хэлэ, бэшэгээ, соё...ада, газар уһаяа ал...сорһон арадууд олон. ...үсөөн арад тэдэнэй ...ида дээрэ үндэһэн он...атантай холисолдон үгы ...дог.

...ын улас түрэ дуида ...олнүүдтэ, манжуурнуу...толдог байһан сагһаа, ...бутаржа захалаа. ...Б. Хитадай хаашуулай ...аталһанай ёһоор, мон...атан эдэ гүрэнүүдэй ...охи хилээр хаха сохиг...өө үедэ монголшуу...бэнэй нэгэ хубинь — ...онголнууд бээ даан...рэн болонхой. Бэшэ...нэршанхай. Гансал ма...ондо ажаһуудаг бу...монголнуудые хаража ...олоо һаа, аяар табан ...олгогдон хубаагданхай...рхадай ССР-тэ, Агын, ...агай буряадай авто...округуудта, Эрхүүгэй, ...областиин худөөгэй рай...олон буряадууд ажа...Монгол гүрэнэй хэһэг ...он хубаархада, тэрэ сагтаа Хитад, Ород гүрэнүүдтэ таатай байгаа бэд даа. Энэндэ миниий арсаха аргамни үгы. Тэд саг мүнөө ондоо болоо гээшэ бэд даа. Мүнөө бидэнэй амяарлажа, «һ» үзэгөөрөө омогорхожо байһанай хэрэгтүй гэжэ һанагшаб. Бүхы буряадууд нэгэдэжэ, соёл культураяа, хэлэ, бэшэгээ һэргээжэ, алишье талаараа монгол арадтаа дүтэлөө һаамнай, дээрэ бэшэ гү? Юундэб гэхэдэ, бидэ, буряадууд, эгээл мүнөө үедэ хосорон һалаха шатадаа хүрэнхэйбди. Буряадуудай олонхинь түрэл хэлээ һайн мэдэхэгүй, уншажа, бэшэжэ шадахагүй, үндэһэн соёлоороо, түүхээрээ һонирхохоёо болихой. Тэд бидэ казахуудһаа, яхадуудһаа, хитадуудһаа юугээрээ илгаатай гэшэбибди? Нюур шарайгаараа адлибди. Харин хэлээрээ, үндэһэн соёлоороо илгаатай хадаа ондоо арадбди гэжэ тоологдоно ха юмбибди. Энээхэн юрын лэ «нюуса» ойлгодоггүй зон олон. Өөрынгөө түрэл хэлэн дээрэ хөөрэлдэхээ һэжэглэхэ, соёлоймнай гол гуламта болохо «Буряад үнэн» газетээ уншаха гэжэ һэдэхэшьегүй, түрэл хэлээ гүнзэгыгөөр шудалхаяа сроолдохошьегүй хүнүүд олон. Иимэ хүнүүд өөрыгөө юундэшьеб даа ехэл дээгүүр абажа, «культурнабди» гэжэ тоолодог. Энэмнай, сэхыень хэлэхэдэ, ехэл тэнэг ябадал гээшэ. Энэ ябадалһаа, мүн бэшэшье олон шалтагааннуудһаа боложо, бидэ, буряадууд, илангаяа хэлэнэй талаар ехэ хохидолдо оронхойбди. Энэ ехэ алдуугаа зоһахын тула, бидэ гансал өөһэдтөө найдажа байнгүй, аха дүү монгол арадтаа түшэглэхэ ёһотойбди. Тиихэдэ дэлхэйн ажабайдалай гуримай ёһоор тоогоор үсөөн яһатан ехэ арадтайгаа зааатагүй холисолдожо, үндэһөөрөө үгы болошодог. Хэдэн зуун жэлэй үнгөрөөд байхада, буряадһаа болохо монголнууд амяараа арад заншаараа газар дэлхэй дээрэ үлэхэ гээшэ гү? Али агууехэ хитад арадтайгаа холисолдошохо гү, хэн мэдэбэ. Тиимэһээ монгол угсаатанай хосорон һалахагүйн тула бидэ эгээл түрүүн үндэһэн хэлээ хамһажа хүгжөөхэ, хэлэнэйнгээ баялигаар андалдаха, тааруу зохид монгол үгэнүүдые өөрынгөө хэлэндэ хэрэглэдэг болоо һаамнай, ехэл һайн байгаа гэжэ һанагшаб. Хэлэнэймнай баялигһаа уламжалан, соёлнай һалбарха. Тиигэбэл арад хосорхогүй бшуу.

С. БУДАЕВ,
уншагша.

ЦЕХЭЙ СТОЛОВО СОО

ЛВРЗ-гэй локомотив хабсаралгын цех 60 хүнэй нэгэ доро эдеэлхэ өөрын столовотой юм. Тус столовыйн коллектив гурбан халаанда ээлжэлээд хүдэлдэг. Эндэ 4-дэхи разрядай дүй дүршэлтэй 7 эдеэ шанагшад хүдэлнэ. Эдеэ шанагшад Людмила Тимофеевна Евдокимова, Галина Макаровна Бенедик гэгшэд үнинэй хүдэлжэ, коллектив соогоо мэдээжэ болонхой. Людмила Тимофеевна Улаан-Удын ВСТИ-гэй 2-дохи курсда засчноор һурана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. Т. Евдокимова, Г. М. Бенедик.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Bur-Mongoliin Үnen
Бурят-Мон. элой
ҮНЭН
БУРЯАД ҮНЭН
70 жэлэй ойдо

Түүхын хуудаһануудаа

1926 он

«БУРЯАД-МОНГОЛОЙ ҮНЭН» 1926 ОНДО ЯМАР БОЛОХОБ?

Орсой коммунис намай ударидалгаар хүдэлмэришэн ба хүдөө ажалтан арад 1917 ондо хүсэеэ нэгэдхэжэ, капиталтан ба помещигуудые ултэр сохижо, улаан октябрь үйлэдэһөөр эдүүгээ тэбхэр 8 жэл болоо, 9-дэхи оной шарай хаража байнамди.

Октябриин хубисхал үйлэдэмсөөр хүдэлмэришэн, хүдөө ажалтан арад өөһэдын дундаһаа түлөөлэгшэнэрые оложо, гүрэнөө байгуулжа, саашань пролетар гүрэнөө бахижүүлхэ засаланда (политикада) орожо байна.

Зүгөөр хуулия гартаа абабашье, 1921 он болотор сүлөөгүй, дундын муу һайн сагаан үзэлтэн ба хариин түримхэйлиг гүрэнүүдэй тухирһан хүлгайнартай тэмсэжэ, энэхүү 1921 ондо Совет гүрэнөө огтолон сэбэрлэжэ, дайнай коммунис ёһонһоо шэнэ ажалай засаланда (НЭП) оробо.

Шэнэ ажалай засаланда орожо, ниитэ арадайнгаа ажалые арьбажуулха ябадалынь ниитынгээ болбосоролые эсэ дэбжүүлбэл, хүн бүхэнэй мэдэһээр, одоо яажа болохо юм даа?

Иимэһээ Коммунис нам ба Совет засаг еэхэн олзоборинн ажалгүй жэжэхэн бага үндэһэтэнэй дэбжүүлхые бодомжолходоо, түрүүшын удаа болбосоролыень һайтар заһажа, ухааниинь нэгэдүүлхэ эрхилмой.

Иимэһээ бага үндэһэтэнэй тусгаар автономито улаасуудта октябриин хубисхалһаа болохо пролетариин болбосоролые али болохоор түргэн дэбжүүлхые дуран дээрэнь эрхэ үгэһэн байна.

Тиимэһээ манай Буряад-Монгол үндэһэтэн ажалаа дэбжүүлхэтэй хамта болбосоролой ябадалые ниитэ хүдөө ажалтандаа үгэхые бодохо тула болбосоролой эзбсэг—сонин бэшэгые һайнаар табихые оролдобошье, элдэб шалтагаанһаа мүнөө болотор гүйсэд һайнаар хүдөө ажалтанай эрилтые ханагамаар боложо эсэ шадаһан баймой.

Энээнһээ урагша «Буряад-Монголой үнэн» гэгшэ сонин бэшэг долоон хоног бүридэ нэгэ удаа гэргэгдахэ гэһэн байбашье, болзортоо гаражаа шадаһан үгыһөө сонин бэшэгые захигшадаар болзортоо абахагүй хэдэн үе саг үнгэрһэн хойно абадаг һэн.

Сонин бэшэг болбол нухэр Ленинэй үгөөр хэнһээшье үлүү олониитын нэбтэрүүлэгшэ ба даадрагшад болохо ёһотой тула Буряад можын Коммунис намай хорёон ба Буряад улаасай Түб гүйсэдхэхэ комитет 1926 оной январиин 1-һээ сонин бэшэгээ эрхэбэшэ һайжаруулха гэһэн тула ниитэ ажалтан арадаа сонин бэшэгтээ хабаадуулжа, байгша январиин 1-эй үдэрһөө хойшо долоон хоног бүри хоёр удаа гаргажа байха болоһониие энээнһээ урагша гараһан сонин бэшэгүүдтэ тэмдэглэгдэнэн байна.

Энэхүү буряад хэлэн дээрэ гаражаа байгаа сонин бэшэгэй долоон хоног бүридэ нэгэнэй орондо хоёр удаа гарадаг болохо болоһониинь буряад үндэһэтэн улаасай ажал дэлгэржэ, болбосоролынь хүгжэжэ байһаниие бодотоор баталжа үгэнэ.

Энэ үедэ ажалаа дэбжүүлжэ, болбосоролые хүсэһэн арад байбал, өөрын сонин бэшэг абадагүй ба өөрын сониниие бэшэжэ, һаныагаа агсахагүй һаа, тэдэ зорилгонуудай бүтэхэнь бэрхэ тула хүдөө ажалтан арад сонин бэшэг абадагүй һаа, һохортой адли баймой.

Иимэһээ буряад нам ба эблэлэй эмхиин үмэнэ энэхүү шухала зорилгые эршэмтэйгээр дүүргэхэ шухала уялга баймой. Сонин бэшэг хүдөө ажалтанда ямар ашатайе һайтар ухуулжа (ойлгуулжа) шадаа һаа, хүдөө ажалтан өөрын «Буряад-Монголой үнэн» хэмээхэ сонин бэшэгые захижа, улам саашаа сонин бэшэгынь тэрэнэй нэгэ нүхэр боложо үгэхэ. Сонин бэшэггүй һаа, хүдөө ажалтай үхэршэн үбгэндэ, хонишон залуушуулда нэгэн юумээр дутуутай ябаха мэтэ болномой. Ушарынь, сонин бэшэг болбол, ниитэ һанал ба хэлээ нэгэдэһэн юумэ баймой.

«Буряад-Монголой үнэнние» 1926 ондо уншагшад ба бэшэгшэдээ олохын шухала зорилгын табсан дээрэ гэшхээд байнамди.

Ц. С.

БУРЯАД-МОНГОЛ ХЭЛЭН ДЭЭРЭ СОНИН БЭШЭГ ГАРАҺААР ХЭДЭН ЖЭЛ БОЛОЖО, ЯМАРААР ЯБУУЛАГДАЖА БАЙҺАН БЭ?

Хархис засагай үедэ буряад-монголшууд өөрын хэлэн дээрэ сонин гаргахаһаа байтагай, өөрын хэлэн дээрэ ганса нэгэн һургуули дотор ном бэшэг һураха эрхэгүй байһан юм.

Хубисхалай үедэ өөрын хэлэнэй сонин бэшэгтэй болохо гэжэ хэлэсөлдэжэ, мүн тэрэ сагта хэдэн хуудаһа гаргаһан юм.

Дэлгэрэйгы һайнаар сонин бэшэг гаргаха гээ һаа, БВР-эй* газарта байха хүмүүн хомор ба мүн сонин бэшэгые эрхилжэ байха хүмүүн хомор байһан аад, зөөриин талааршье ехэ бэшэ байһанһаа тэрэ сагай сонин бэшэг ехэ удаан байжа шадаһан үгы юм.

1920 оной һүүлшэн урбалтаһаа хойшо буряад-монголшууд өөрын хэлэн дээрэ сониние гаргаха гэжэ забдаһан аад, зүгөөр тэрэнь 1922 оной январь, февраль һарануудта дотор бүридэнэн юм.

Тэрэ сагай буфер гүрэн дотор Буряад-Монгол можо бии болоһон аад, тэрэ можын зургаанай эхилэлгээр «Шэнэ байдал» хэмээхэ сонин бэшэг гаргадаг болоһон бэлэй.

Тэрэ сагһаа хойшо эдүүгээ хүрэтэр сонин бэшэг таһаралгүй гаражаа байдаг юм.

Түрүүшын үедэ сонин бэшэг гаргаха гэжэ байхада, элдэб юумэ олдохогүй, дутуу байдаг бэлэй.

Шэтэ хотодо сонин бэшэг гаргажа байха үедэ энээн тухай нэн ехэ оролдоһон хүнүүд хэн бэ гэбэл, сагһаа урид нүгшэһэн нүхэд Малков ба Сүлтэм Сампилун хоёр бэлэй.

Тэдэ хоёр нүхэд болбол үнэхөөр оролдожо, гаргадаг бэлэй.

Эдүүгээ манай «Буряад-Монголой үнэн» хэмээхэ сонин болбол олон тумэн арад ажалшадай һайн муу байдалые шалгаһан һоноржуулжа, бүхы ажал хогшол ба эрдэм болбосоролой ябадалнуудые дээшэлүүлхэ, дэбжүүлхэ ябадалые эрхилдэг юм.

Олон тумэн ажалшад өөрын хэлэ бэшэг дээрэ дарамлан гаргадаг сонин бэшэгые хүн бүхэн илгадгүй захижа абаад уншаха ёһотой бшуу.

(1926 оной майн 7).

*** БВР—Буферная Восточная Республика гэжэ багсаагдана (редакциһаа).**

СОМХОР* БЭШЭГШЭД ГЭДЭГ ХЭН БЭЛЭЙ?

Худөөгэй сомонуудһаа өөһэдын элдэб байдалай дутуу ядуу ба һайжарал, заһарал тухай бэшэжэ, сонин бэшэг дор дарамлуулан гаргагшадые сомхор бэшэгшэд гэдэг юм.

Сомхор бэшэгшэд тусхай мэргэжэһэн хүмүүс бэшэ, анзаһа, ургаһаа үлэ һалаһан аад, ниитын элдэб хэрэгые ябуулжа байгаа худөөшэн боломой.

Эдэнэр худөөшэд анзаһанай хойноһоо ябаха ба урга шэрэхэ болоод, ниитын хэрэгүүдые ябуулхаһаа гадна сонин бэшэгтэй шухала холбоотой баймой.

Эдэнэр өөһэдын сомондо боложо байгаа эгдэб зүб буруу ба һайн муу зүйлнүүдые тэмдэглэжэ, сомхорой хурса үзэгөөр бэшэжэ, сониндо гаргуулмой.

(1926 оной майн 7).

*** Сомхор—сомоной корреспондент.**

ҺУРГУУЛИ БАРИБА (Оронгын хошуун)

Бургаастайн таһагай зон урдань һургуулиин байшан үгы байһанаа 1925 оной намарай сагта һургуулиин байшан барижа эхилһэн байна.

Һургуулиинь байшан хусэд бэлэн боложо байтар сонхын шэл ба пеэшэн мэтэ жэжэ хэрэгсэлнүүдынь дутажа, һургуулидаа орожо үлэ шадаба.

Тиигэбэшье һургуулияа нэгэ айлай үлүү байшанда нээжэ, заажа байна. Тэрэ байшангай эзэниинь алибаа пеэшэн түлилгэ ба угаалга түрүүтэнийе өөрөө даажа, һара бүриин 15 түхэриг абадаг.

Шабинарынь хамтадаа 32 хүмүүн, басагадынь 6 ааб, хоёр анги боложо һурана. 1-дэхи ангиин шабинар—20, хоёрдохинь—12. Ехэнхидээ монгол үзэг үзэдэг. Хоёрдохи ангиин шабинар бага бага ород үзэг үзэжэ байна. Басагадайнь дүрбэниинь 1-дэхи ангида, хоёрынь—2-дохи ангида һурана.

(февралиин 7).

ЭРХҮҮ ХОТОДОХИ БУРЯАД-МОНГОЛ ШАБИНАРАЙ НЮТАГТАНАЙ БҮЛГЭМЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ

1924 оной ноябрь һарада Эрхүү хотодо байдаг һургуулиин буряад бүгэдын суглаан зарлажа, «Буряад-Монгол нютагтанай бүлгэм» тогтожо, тэрэнэй хэһэн хүдэлмэри гэхэдэ:

Үнгэрһэн 1925 оной үбэлэй амаралтын үедэ шабинарай нютаг нютагтаа бусахадань, зүжэг наада табихыень эртээнһээ бэлэдхэжэ, бүлгэмэй жасада мүнгэ олоно оруулхе даабари үгтэнэн байгаа. Энэ даабари дүүргэхын тула ород, буряад шабинар хамтадаа 700 түхэриг суглуулжа асарваа һэн. Энэ мүнгэнэй хахадыень гэгээрэлэй хэрэгтэ, нүгөө хахадыень ядуу һурагшадта туһаламжа болгон гаргашалагдаа һэн.

Гадна Эрхүү хотодо - ойро 60 модо тухай байгаа буряад нютагые харгамжадаа (шефтээ) абажа, тэндэ уншалгын байшан ба медпункт хоёрые нээжэ, горитойхон туһаламжа хүргэнэн байнабди.

Өөһэдынгөө дунда хэдэн бүлгэм байгуулһан байнабди; монгол бэшэгтэ һураха—3, буряадай байдалые шэнжэжэ үзэхэ—1, совет ёһо журам үзэхэ 1 бүлгэм эмхидхэнэн байна.

Баһа Монгол Уласай засагай газартай холбоо барисаатай байхын тула бэшэг бэшэжэ ябуулгаа һэмди. Тэндэнээ харюу болон 500 түхэриг мүнгэ эльгээгээ һэн.

Бидэнэр өөһэдынгөө хүдэлмэри тухай буряадайнгаа гэгээрэлэй наркомадта элидхэл бэшэг үгэдэг һэмди.

Мүнөө манай бүлгэмдэ 250 гэшүүд оронхой. Эдээн соо 6 монгол шабинар бии.

Б. ВАНСОГОЙ.
(мартын 12).
Хэбэлэдэ М. ДУГАРОВ бэлдээ.

БУРПЕДТЕХНИКУМЭЙ ҺУРАГШАД МАЙН НЭГЭНЭЙ ҮДЭР ХҮДӨӨ ГАРАЖА ЮУ ХЭХЭБ?

Буряад-Монголой үндэһэн багшанарые бэлэдхэхэ һургууля хадаа Оронгын хошуунай Ивалгын сомониие өөһэдынгөө харгалзамжада 1925 оноо эхилэн абаа һэн. Мүнөө тэрэ сомондоо гаража, Майн нэгэнэй һайндэрые үнгэргэхээ байна. Ивалгын сомондо морин урилдаха, бүхэ барилдаха, һур харбаха болон ябаган урилдаан болохоор түсэблэгдэнхэй. Энээндэ хабаадахын түлөө Бурпедтехникумнэ гарабабди. Һур харбаха, бүхэ барилдааныда маниһаа нэгэ нэгэ хүн хабаадаха юм. Мүн бэе махабадай һургууля хэжэ харуулха, томо бумбэгөөр (футбол) наадахые харуулалсаха байнабди. Гадна ханын һоной гаргалсахабди. Майн нэгэнэй үглөөгүүр сомоной зүблэлэй бүгэдын суглаан болохо, тэндэ элидхэл, амаршалгын үгэнүүдые хэлэхэ бээ. Үдэшэ «Хубисхалта Цокто» гэжэ нэрэтэй анханай буряадай түүхэнээ абтаһан зүжэг наадан табигдахаар харагалагдана.

Д-Ж. ОЧИРЖАБЭ.
(майн 1, суббото, № 27).

БАСАГАДАЙ ХҮДЭЛМЭРИ (Бурпедтехникум)

Буряад-Монголой багшанарые бэлдэхэ һургуулида һуража байһан басагад мүнөө эхэнэрнүүдэй эмхи тогтоогоод, өөһэдынгөө дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри, мүн улас түрын хэрэгтэ эдэбхитэй хабаадуулхын тула хэмжэ ябуулганууые хэнэ. Түбхын түрүүндэ «Эхэнэр коммунист», «Эхэнэр хүдэлмэришэн», «Сибириин эхэнэр» болон бусад сэтхүүл дэбтэрнүүдые захижа абадаг болонхой.

Басагадууд һайн дуранай бүлгэмүүдэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр оролсоно. Жэшээнь, «Хүүгэдтэ туһалха бүлгэм», «Һургуулиин кооперацин» гэхэ мэтэ. Үбэлэй амаралтын үедэ можын эхэнэрэй таһагай даабаряар нилээд ехэ ажал бүтээһэн байна.

Хожомоо улаан багшанар болохо басагадай урда харюусалгатай уялга, юун бэ гэхэдэ, хүдөө нютагта байгаа эгэшэ дүүнэрээ эрдэмгүйн манан сооһоо гаргажа, болбосоролой гэгээн замда оруулха уялгаа эртээнһээ мэдэжэ, бээ бэлдэнэ.

Цо. Ша.
(1926 оной мартын 8).

«ҺАЙНААР ХҮДЭЛЬЭН ЛИКПУНКТ»

Хара-Модон сомоной Аргата нютаг бол энээнэй урда тон харанхы, гэгээрэлэй хүдэлмэри хэгдээгүй байгаа. Комсомолой эмхи, кооперацы, эмнэлгын газар үгы—иимэ тулюур байдалда байгаабди.

Харин 1925 оной ноябрь һарааһаа эхилжэ, ликпункт нээгдээд, ном бэшэг мэдэхэгүй наһатайшуулые—34 хүниие һургажа захалһан байгаа. 1926 оной январиин 30-най үдэр шалгалта болоходонь, тэдэнэй 26 хүн дутамаггүйгөөр уншажа, бэшэжэ шадаха болоһон байба. Улам саашаа шадаха зэргээрээ орондожо һурахабди гэһэн тогтоол абаһан байна. Гадна Һургуулиин багша Зандраа Баатарай гэгшэ гэгээрэлэй хүдэлмэридэ тон ехэ оролдолго гаргана. Энэ нютагта улаан булан бии болоно. Зүжэг наада табижа, ороһон мүнгыень гэгээрэлэй хүдэлмэридэ зорюулна.

Нюдоорео үзэгшэ.
(мартын 12).

САГААЛГАНАЙ ҺОНИН (Агын хошуун)

Байгша оной февралиин 23-һаа буряад зоной Сагаалган хэмээхэ һайндэр болобо. Энэнь Агын хошуунай Ага-Хангилай сомондо архи тамхяар дүүрэһэн һайндэрлэлгэ болобо. Энэ Сагаалганай архиһаа ехэ эзэргээр амасажа сэнгэһэн Жамбал Мүнхын гэгшэнь — Зүблэлтэ засагай ушар ёһые бурин мэдэхэ хүмүүн архи ууха гэжэ һанагдаагүй аад, архиин һогтуугаар бусадые алхихын забдалга гаргаһанда алхигдагша ехэ гомдолтой байна. Мүн хүршэ һуурһан Илдүргын сомондо ехэ архитай Сагаалган болоһон гэнэ.

Тэрэ хоёр сомонтой хүршэ һуурһан Шулуутын сомондо ехэ эмхитэй ба нютагай залуушуулай хүсөөр зүжэг наада табиһан байна. Энэ гурбан сомониинь тон хабаа дутэ һуурһан аад лэ, иимэ хоёр янза байһаниинь хэнһээ болобоб гэхэдэ, Илдүргын сомондо залуушуулай үүр ба һургуулигүй тула арадайнь урдын заншалаар харанхы байһаниинь гайхал багатай даа. Ага Хангилай сомондо байһан һургагшанар ба эдиршүүлэй үүрынь юу хаража байһан бэ?

Үлирбэ.
(мартын 8, № 13).

ӨӨРЫН ГЭРТЭ БАЙҺАНДАЛ АДЛИ

Гадаада олон хархис улаасай хүмүүнэй ябахын тула Хитад уласай түмэр замда тусгаар гал тэргэ бии болобо. Эгүүнэй ябадалые ямаршье хүмүүн шалгажа, һаад ушаруулха эрхэгүй юм. Гал тэргэнүүдынь олон хархис уласуудай тугуудаар шэмэглэнэн юм.

Хитад уласай хуули заршамые дагахагүй гал тэргэнүүд аад, хархис уласуудай Хитадай олон түмэн арадые богоолшолхо нэгэн арга мүн.

Хитад уласай ажал байдалые эзэмдэн түримхэйлхын жэшээнь энэ зэргын юм.

(апрелиин 1).
Н. БАДМАРИНЧИНОВ хэбэлэдэ бэлдэбэ.

ТАСС: түби дэлхэй мүнөөдэр

ВАШИНГТОН.

Россин Федерацида Президентые һунгаха һунгалтада илажа гараһан РСФСР-эй Верховно Советдэй Түрүүлэгшэ Б. Н. Ельцин конгрессэй хүтэлбэрилэгшэдэй уряалаар албанай хэрэгээр июнийн 18-да США-гай нинслэл ерэбэ.

Эндэ июнийн 21 болотор байхадаа, Б. Н. Ельцин США-гай Президент Дж. Буштай, вице-президент Д. Куэйлтэй, захиргаанай бусад түлөөлэгшэдтэй уулзаха юм. Американ конгрессэй хоёр палатын хүтэлбэрилэгшэдтэй, профсоюзуудай, хуули хамгаалгын эмхи зургааннуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, эрдэм ухаанай түлөөлэгшэдтэй уулзажа хөөрэлдэхэ юм. Гадна тэрэ Нью-Йоркдо хүрэхөөр американ ажал хэрэг эрхилдэг ба финансова бүлэгөөрхидэй түлөөлэгшэдтэй уулзахаар хараална.

НЬЮ-ЙОРК.

Советскэ Союздэ өөрынгөө филиал нээхэмнай гэжэ компьютернүүдые үйлэдбэрилхэ талаар дэлхэй дээрэ мэдээжэ «Интернешнл бизнес машинз» (ИБМ) гэһэн нэгэдэл соносхоо һэн. «ИБМ СССР» гэжэ нэрлэгдэһэн шэнэ фирмэ американ корпорацийн мэдэлдэ сүм байха юм. Тэрэнэй түлөөлэгшэдэй хэлэһэнэй ёһоор, энэнь СССР-тэхи түрүүшын компани болоно. Тэрэ гадаадын капиталда 100 процент мэдэлтэй байха.

МАНИЛА.

Филиппинэдэ Советскэ Союзда өөрынгөө компьютернүүдые үйлэдбэрилхэ талаар дэлхэй дээрэ мэдээжэ «Интернешнл бизнес машинз» (ИБМ) гэһэн нэгэдэл соносхоо һэн. «ИБМ СССР» гэжэ нэрлэгдэһэн шэнэ фирмэ американ корпорацийн мэдэлдэ сүм байха юм. Тэрэнэй түлөөлэгшэдэй хэлэһэнэй ёһоор, энэнь СССР-тэхи түрүүшын компани болоно. Тэрэ гадаадын капиталда 100 процент мэдэлтэй байха.

Филиппинэдэ Пинатубо гэһэн томо вулканай тэнэрхэдэ, 200 гаран хүн ами наһаяа алдажа, хэдэн мянган хүн шархатаа ха.

Ороной дүрбэн провинцида оршодог 13 хото город национальна аюулай районууд болоо гэжэ Президент Корасон Акино соносхобо. Олохон хото городууд, тобшолон хэлэбэл, Олонгапо болон Анхелес агаарһаа бомбодуулһан шэнгээр үзэгдэнэ.

Архипелагай районуудай хүн зон ондоо тээшээ нүүжэ үрдээгүй юм. Тэндэ орёо байдал тохёолдонхой, элдэб үбшэн дэлгэрнэ. Анхелес хотын хүн үлэн хооһон үлэхэдөө, магазинай суурга эбдэжэ, тэндэ байһан эдеэ хоолой зүйлнүүдые дууһан абажархёо.

Вулканай тэнэрэлгэнээ уламжалан, 3 миллиард песогэй хохидол хэгдээ юм ха.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ Пинатубо вулканай нэгэ бага намдаашье һаань, Манилаһаа 120 километртэ оршодог Тааль гэһэн ондоо вулкан тэнэржэ болоходоо магадгүй ха.

ТОКИО.

Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ совет плендэ байгаад үхэһэн япон солдадуудай яһа суглуулжа, Эхэ орондонь абааашажа, худөө табиха тусхай бүлэг Советскэ Союз эльгээхэ шиндхэбэри Японой правительство абаа.

Ами наһаяа алдаһан 20 мянган шахуу японецуудай список энээнэй урда тээ дамжуулагдаһан документнүүд соо үгы байгаа. Тэрэнние япон талада дамжуулха тухай асуудала

Буряад орондо Буддын шажанай дэлгэрһээр 250 жэлэй ойдо

БУЯН ҮЙЛЭДЭЛГЫН ЕХЭ ХЭРЭГТЭ СУГЛАРААД...

БУЯН үйлэдэлгэ... Үгэльгэ... Үргэл мүргэл... Хэдыхэн жэлэй саана эхэ хэлэнэймнай баян-санда хэрэглэгдэхээ болинтоһон, «хуушарһан үгэнүүд» гэгдэнхэй байгаа ха юм. Мүнөө уг гарбалаймнай сахижа, тахижа ябаһан шажан мүргэлэй үри саданартань тэхэрижэ ерэхэлээр, эльгэндэ дүтэ эдэ болон бүсадшье һайхан үгэнүүднай дахин мандан һэргэбэ бшуу.

Буян үйлэдэлгын концертнүүд, марафонууд һүүлэй үедэ Буряад орондомнай дэлгэрээ. Буян үйлэдэлгын концерт үгөөд, тэрээнһээ ороһон мүнгые наһа бараһан нүхэрэйнгөө бүлэдэ дамжуулдаг һайхан ёһо заншал оперо, баледэй артистнуудай дунда дэлгэрэнхэй. Энэ һайхан хэрэгэй эхи табиһан хүнүүд гэхэдэ, СССР-эй арадай артистка Галина Шойдагбаева, РСФСР-эй габьята артист Вячеслав Бальжинимаев.

Буян үйлэдэлгын ехэ телемарафон нёдондо манай эндэ боложо, Буряадай хүүгэдэй жасада мүнгэниинь ороһон юм. Мүн монгол туургата арадуудай хүүгэдэй уран зохёолшодой Буряадай һалаагай гэхэ гү, али нэгэдэлэй үүсхэлээр байгша оной март һарада тиимэ телемарафон болоо һааб даа.

Тиихэдэ шажан мүргэлэй дахин һэргэжэ байхада, хаа хаанагүй дасан дуган баригдана, нангин шодон, субаргануд бодхоогдоно. Энэ бухы үйлэ хэрэгүүд зоной үргэһэн зөөреэр лэ хэгдэхэ байна. Тиигэжэ, нютаг нютагта буян үйлэдэлгын марафонууд, концертнүүд эмхидхэгдэнэ.

Тодорхойлбол, хэдэн гэгээн хамбануудые анхан гаргаһан суутай Асагадай дасанай барилгада зөрюулагдаһан марафон март соо болоо һэн. Джарунхашорай субарагые дахин барюулха хэрэгтэ зорюулагдажа, буян үйлэдэлгын концерт майн 22-то Хэжэнгын соёлой байшанда болоно һэн. Бүри һаяхан Яруунада буян үйлэдэлгын марафон һүр жабхаланта оршон байдалда үнгэрбэ. Тэрэ хадаа анхандаа Эгэтын дасанда байһан Зандан Жуу бурханиие һөөргэнь залажа абаашахын тула шулуун дуган барилгада зорюулагдаһан байгаа.

Юуб гэхэдэ, аргагүй үнэтэй сэнтэй Зандан Жуу бурханиие элдэб аюулһаа һэргылжэ, имагтал шулуун дуган соо тахиха гэжэ хэлсэһэн байгаа бшуу. Үнэхөөрөөшье, элинсэг хулинсаг эхэ эсэгэнэрэймнай тоолошогүй ехэ зөөри суглуулжа, барагдашагүй ехэ оролдолго гаргажа, Зандан Жууе оложо, 1910 ондо Эгэтэдэ асараад, нангин шүтээн болгоһониинь түүхэдэ мэдээжэ.

Эгэтын дасан хадаа хубисхалай урда тээ хаа хаанагүй суурхажа, аяар холын Түнхэн, Захаамин нютагуудһаа мүргэлшэд зорюута ошожо, Зандан Жууда зальбаран мүргэдэг һэн гэхэ. Гадна Хоршод гэгээн (Зандан Жуугай залагдахаһаа урид, Молоной ажаһуурһан үедэ), Ганжирваа гэгээн болон үндэр түрэлтэ гэгээнүүд Эгэтын дасаниие бараалхаһан байдаг.

Гушаад онуудай һүйдхэлтэ зэбүүн сагта Эгэтын дасанай табан ехэ дуганай хоохологдоод, задалагдаад, философиин, эмшэлгын, үльгэр домогой—элдэб эрдэм түхөөһэн номуудай (эндэ модон барай өөрын типографи байһан байна!) дэлхэй дүүрэн сасагдаад, һалхи шуурганда хиидхүүлэгдэжэ, зиндаа ехэтэй ламанарай туулгагдажа, хамалганда орожо, амидын тамын зоболон эдлэжэ эхилээд байхада, Эгэтэ, Ульдэргэ нютагуудаар анхан багшалжа ябаһан Жалсан Жапович Жабон холые хараһан һонор бодолтой хүн байжа, Зандан Жуу бурханиие абаржа, Үдын Байшанда асараһан юм. Мүнөө үедэ Зандан Жуу бурхан Одигитическэ һүмэ соо хадагалдажа байдаг.

Яруунын һүзэгтэйшүүлэй бүлгэмэй эдэбхитэйшүүл хэрэг барижа, ябадал хэжэ, нангин ехэ шүтээниие бусааха зүбшөөл абаад, зонһоо бадар хэжэ, яһала горитой зөөри суглуулаа. Гэбэшье мүнөө дэлгүүрэй экономикын «дэбхэржэ» байхада, барилгын материал, модо шулуун—хамаг юмэн үнэтэй болошоо бшуу. Эгээл энээннээ боложо, ССР-эй Буддын шажантанай захиргаанай түб, Эгэтын дасанай хүтэлбэри, Яруунын һүзэгтэйшүүлэй бүлгэм районой хүтэлбэрилгшэдтэй зүбшэн хэлсэжэ, дэмжэлгэ хүлеэн абаад, тусхай марафон үнгэргэхэ гээд, аргагүй ехэ бэлэдхэл хэһэн байна.

Июниин 8-да (монголоороо зунай түрүүшын харагшан могой һарын 26-да, гарагай долооной гэхэ гү, али санчирбямба-шарагшан тахяа үдэр) үдэрэй 2 сагаар Наршатын соёлой байшанай газаа аргагүй олон зон сугларба. Соёлой байшанай үүдэн тушаа гал бадаргадаад, сан табигдажа, бүреэ, бэшхүүр, хэнгэрэг, үхэр бүреэ дуугаргадан дохёо татагдаад, Эгэтын дасанай шэрээтэ Доржо-ламбагай түрүүтэй Ивалгаһаа ошоһон залуу ламанар хуряангы уншалга хэбэ.

Тиихэлээрнь сагаан хадагуудтэй дээрэ сагаан эдеэтэй аяганууды бариһан буряад хубсаһатай залуухан басагад гал тойрон зогсожо байһанаа, ерэһэн айлшадта сагаан эдеэ барюулһан байна. Һүүлээрнь Доржо шэрээтэ сугларһан зондо хандажа, үгэ хэлэхэдээ, марафоной зорилгые үшөө дахин ойлгуулаад: «Соёлой байшанда орожо хайрлыт гэжэ эмхидхэлэй комиссиин зүгһөө урижа байнаб»,—гэжэ мэдүүлбэ.

Зон харалгын зал соо орожо, һуринуудаа эзэлбэ. Олон хүн багтангүй, һуринуудай хоорондуур, үүдэн багта хүл дээрээ зогсохо баатай болоо.

Соёлой байшанай фойе соо ороходо, уран гоё шэмэглэлынь хүнэй нюдэ баясуулан таатадхина. Буддаһаа эхилээд, элдэб олон бурхануудай, сахюусадай дүрэ зурагууд хаанаар жэрынэ.

Эхэнээ түрэхын бэлигтэй хүбүүн, уран зурааша, поэт Буда-Жана Дашиев бурхануудые иимэ гоёор зураа. Мүнөө энэ хүн Эгэтын дасанда хубараг болонхой. Шажан мүргэлэй мандажа байһан энэ сагта бурхан зураха мэргэжэлтэд хэрэгтэй бшуу даа.

Далай ламын, Юреөлтын хамбын, Ринчин Номтоевой, Гүшэг хамба Агваан Доржиевай томо болгогдоһон гундааануд зоной анхарал һайса татаһан байха.

Соёлой байшанай зал соо ороходо, тайзан дээрэ бурхан тахяатай, хүжэ носоогдоһон, томо наһата соо зула бадарна. Тайзанай урдахана хөёр газар гонзогор шэрээнүүд табяатай, саанань залуу басагад урдаа саарһа гуурһатайнууд, ойроны—нэгэ-нэгэ урна (мүнгэ хэхын тула) Шэрээнүүдэй хоорондо 108 зула бадаргадгаба.

Ламанар бурханай урда зогсоод, түбэд номой хэлэн дээрэ «Этигэл» уншаба. Удаань Владимир Гунзынов, Бутидма Доржиева гэгээд тайзан дээрэ гаража ерээд, Зандан Жуугай заларан бусахые угтуулһан һайндэрөөр зониие амаршалаад, райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Ч. Цыренжаповта үгэ үгэбэ.

— Нютагайнгаа зоной Зандан Жуугаа һөөргэнь залажа асарха гэжэ гүн сэдьхэлһээ халуунаар оролдожо байхада, Яруунын засагай зурганиие барижа байгшад миин хаража байнгүй, шадал соогоо дэмжэлгэ үзүүлһэн байна. Шулуун дуган барюулха болоод байхада, алибаа юумэнэй үнэтэй болоһон сагта дэмбэрэлтэ ехэ хэрэг бүтээхэеэ мүнөө барандаа сугларба гээшэбди. Энэ үдэрые һайндэр гээшье һаа болохо, буян үйлэдэлгэ гэжэ наһатайшуул нэрлэнэ. Сэхыень хэлэбэл, мүнөөнэй хатуу сагта, хёмороото байдалай тогтоод байхада, Зандан Жууе һөөргэнь залажа асарха гээшэмнай дэмбэрэлтэй хэрэг. Юундэб гэхэдэ, зоной сэдьхэлые номгон тэнюунээр, бэе бэедээ энэрхы, нигүүлэсхыгээр хүмүүжүүлхэ зорилго табигдана. Эндэ шажан мүргэлэй һэргэн бадаралга гүн ехэ удха шанартай. Тиимэһээ райсоведэй гүйсэдком Зандан Жуугай жасада арбан мянган түхэриг мүнгэ оруулна,— гээд, тусхай саарные шэрээтэ лама Доржо Цыденовтэ барюулба. Тиигээд өөрынгөө бүлын зүгһөө бага бэшэ мүнгэ урна руу табяа бэлэй.

Һүүлдэнь колхозой түрүүлэгшэнэр, совхозуудай директорнүүд гү, али түлөөлэгшэдынь удаа дараалан үгэ абажа, өөр өөрынгөө ажахын хубитые оруулаа. Жэшээнь, Хара-Шэбэртэдэ оршодог аанастай зэргэлһэн «Улаан-Туяа» совхоз 10 000 түхэриг, Эгэтын-Адагай зониие нэгэдүүлһэн «Победа» колхоз 5000 түхэриг, Тулдуунай совхоз 5000 түхэриг, Ульдэргын «Коммунизм» колхоз 3000 түхэриг гэхэ мэтээр Яруунын ажахынууд Зандан Жуугай жасада мүнгэ оруулба. Эндэ үшөө юу онсололтойб гэбэл, Эгэтын дасанай анхан һэргэгдэн, дахин баригдаха болоходо, Яруунын ажахынууд мүнгэ оруулһан байна.

Буян үйлэдэлгын энэ хэрэгтэ Яруунын ажахынуудһаа, эмхи зургаануудһаа гадна, республикын бусад районууд, предприятинууд хабаадаа. Хориин аймсоведэй гүйсэдком 1000 түхэриг, Улаан-Удын авиазавод 50.000 түхэриг оруулаа. Республикын МВД-гэй түлөөлэгшэ В. Д. Гармаев иигэжэ мэдүүлбэ:

— Һүүлэй үедэ залуу үетэнэй дунда гэмтэ ябадал гаргаха ушар олон болоо. Хүниие тонохо, сохихо, алаха, хүсэрхэхэ, хулгай хэжэ мэтын аймшаттай гэм хэжэрхёод, тэрэнээ нүгэлтэй юумэн, гэжэ бододоггүй хүнүүд тухай бодомжолходо, сэдьхэл зүрхөөрөө хүмүүжээгүй, нүгэл буян, муу һайн гэжэ илгахаяа болиһон зон байдаг. Тиимэһээ мандажа эхилһэн шажан мүргэл ургажа ябаһан залуу үетэниие һайхан сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ажал ябуулгаяа зорюулха аабза гэжэ һанаһандаа, найдаһандаа, бидэ—зониие муу ябадалһаа һэргылдэг, муу муухай юумэ хэдэгүүдтэй тэмсэл ябуулдаг милициин ажалтанай зүгһөө өөһэд хоорондоо суглуулһан 1000 гаран түхэриг үргэнэб...

— Минии хүгшэн Даша-Ханда Аюшеевна Яруунын басаган юм даа. Би өөрөө бүхы наһаараа шахуу Яруунада ажалласаб. Дайнай урда; хаа хаанагүй бэрхэтэй сагай тохёолдоод байхада, би Улаан гэртэ (мүнөөнэй Эгэтын 8 жэлэй һургуули) багша боложо ерээ һэм. Нэгэтэ Жабон багша ерэжэ, намда иигэжэ хэлэбэ гээшэ: «Би Зандан Жууе город абаашахаяа ерээб. Тиигээгүй һаамнай, мухар нюдаргануд мунхагтажа байһаар, үгы хэжэ магадгүй...». Тиигээд дасанда байһан хадагуудаар, торгоор бэеыень жанжалжа, һүүлдэнь сагаан һэеыгээр дабхар орёожо, өёод, машинада һуулгалсаһан хүн гэшэб. Мүнөө Зандан Жуугай Эгэтынгээ дасанда дахин морилжо ерэхэдэ, би буулгалсажа, хэтэ мүнхэдөө тахигдажа һууха дуганд ороолгалсаха золтой байхам ха гэжэ досоогоо баяртай байнаб. Зандан Жуугай жасада үргэл болгожо, би хүгшэнэйнгөө, өөрынгөө нэрэһээ, үри хүүгэдэйнгээ, аша зээнэрэйнгээ, гушанарайнгаа зүгһөө 1000 түхэриг баринам,—гээд, бүридхэл хэжэ һууһан басагадта мүнгээ дамжуулба.

Нарһатын сбербанкын захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ Б. С. Цыдыпов үгэ абажа, һанаһан байһанаа хэлээд, сбербанкын нэрэһээ 5000 түхэриг, ажалшадайнгаа өөһэдөө суглуулһан 500 түхэриг Зандан Жуугай жасада оруулаа.

Хүнэй үгэ хэлэжэ байхада гү, али концертын номерой соносхогдожо байхада, зал соо һууһан зон хойно хойноһоо һубарилдан, хэды түхэриг үргэнэнөө мэдүүлжэ, басагадай табижа байһан список соо нэрээе бэшүүлээд лэ, урна руу мүнгэ табижал байгаа. Уданшьегүй урнанууд соохи мүнгэн хубхыжэ эхилээ һэн.

Ехэшүүлэй хажуугаар эдир жаахан үхибүүд басагадта дүтэлжэ, нэрэ, обогоо бэшүүлээд, урна руу мүнгэ табина. Найман наһатай Хамнаева Оксана, долоон наһатай Нэлли дуутээ 5—5 түхэриг үргэбэ. 13-тай Банзарон Сэсэг 20 солхооб баряа. 12-той Цыбиков Аюр 10 түхэриг үргэнэ һэн. Тулдуунһаа зорюута ерэһэн Цыренжапов Сережа (12 наһатай) 10 түхэриг үгэльгэ болгон үргэбэ.

Уурай шэнээн бэетэйхэн хүбүүнэй басагадта дүтэлжэ ерэхэдэ, зон анхараадхёо. Би басагадай урдахана һууһан хадаа тэдэнэй хөөрэлдөөе дуулаа һэм.

— Ши хэмши?

— Би Цэдэнби.

— Обогшни хэм?

— Уненов.

— Хэдытэйбши?

— Табатай.

— Мүнгэ үргэхэшни гү?

— Тиихэ.

— Хэдые?

— Энэ,— гээд, Цэдэн 5 түхэриг харуулба.

— Тэрээхэн руу хэжэрхи...

Нигүүлэсхы сэдьхэл гээшэ ямаршье яһанай хүндэ адлил хабаатай ха юм даа. Нарһатада болоһон марафондо ородуудшье үргэл хээ. Н. В. Байбородина 15 түхэриг, С. В. Андрианова 25 түхэриг түрүүшын ээлжээндэ үргөө һэн.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, мэдээжэ драматург, поэт Ш-Н. Р. Цыденжапов гаража байһан номойнгоо гонорарһаа 1000 түхэриг Зандан Жуугай жасада оруулхаб гэжэ мэдүүлбэ.

Нютагай уран һайханай эдэбхитэдһээ гадна, аха дүү Монгол ороноо ерэжэ, Л. Л. Линховоиной нэрэмжэтэ фестивальда хабаадажа байһан МНР-эй арадай артистнууд Хорлоогийн Уртнасан, Абхайн Хавлааш, залуу дуушан Аюурзанын Долгор, МНР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Жанчивын Гантүмэр, концертмейстер Баттүмэрын Солонгоо зорюута ошожо, энэ марафондо хабаадажа, шэхэнэй шэмэг болобо.

Мүн лэ' Л. Л. Линховоиной нэрэмжэтэ фестивальда хабаадажа, сүлөөгүй байбашье, забда оложо, Зандан Жуугай марафондо хабаадаха гэжэ ошоһон Г. Шойдагбаева, К. Базарсадаев, РСФСР-эй габьята артистнууд В. Балжинимаев, Д. Линховоин гэгшэд дуугаа дуулажа, хүгжэм наадажа, мүнгэ оруулһан байна

Үдэрэй 15 саг болохоёо байхада эхилһэн энэ ехэ хэмжээ яруулга удэшын 19 саг бартаа дүүрээ. Тэрэ үдэр бухы дээрээ 178 мянган түхэриг Зандан Жуугай жасада ороо гэжэ бүридхэгдөө һэн. Буян үйлэдэлгын ехэ хэрэгтэ сугларһан хүн бүхэн үргэл хэхэдээ, Эхэ орондомнай, энэ дэлхэй дээрэмнай энхэ амгалан байдал, үлзы хутаг оршохо болтогой гэжэ зальбарһан байна. Зоной һайхан һанаанда даган баясажа, бэрхэшээлээр билтарһан ye сагнай арад зондомнай түбэг татангүй үнгэрэг лэ гэжэ бишье зальбарнам: «Ум сайн амгалан болтогой!».

Ц. ДОНДОГОЙ,
манай тусхай корр.

Буряадай радио агаарай долгиндо

САГ ҮРГЭЛЖЭЛ ДАМЖУУЛГАНУУ

6.15— Гимнастика (воскресенидэ шэнэ комплекстой т... салга). 7.17. воскресенидэ 8.17—Дамжуулганууд програ... Үдэр бүри—6.15, 6.44, 7.15, 19.34, 19.58, понедельникгэ, ботодо 6 час 50 минутада, воскресенидэ 7 часта, 8 ча... минутада сагай уларил тухай мэдээсэл.

6 час 55 минутада республикын газетэнүүдэй шэнэ... (понедельник, воскресениһээ бэшэ үдэрнүүдтэ).

ИЮНИИН 24-һөө ИЮНИИН 30 ХҮРТЭЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 24

6.30.—6.50 — «Түрэл газар дайдамнай» — Загарайн райондо бэлдэгдэһэн радиожурнал. 6.52—7.02 — Долоон хоногой радио - дамжуулганууд... дай шэнжэлэл. 7.30 — «Хүн ба автомобиль». 7.35 — 8.00— Совет-хитад хамтын «Эмчи Чжун-И» предприяти тухай хөөрөөн. 19.20 — Республикын һонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45 — 19.58— «Гуламта». Түүхын эрдэмэй доктор Б. Ш. Доржиева дамжуулгада хабаадаха (буряадаар).

ВТОРНИК, 25

6.30—6.55 — Республикын һонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 7.27—8.00 — «Байгаали ба бидэ» — радиожурнал. 19.20 — Республикын һонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45 — 19.58— «Буряадай уран зохёолшод — үхибүүдтэ». (буряадаар).

СРЕДА, 26

6.30—6.55 — Республикын һонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 7.30— «Милиц... тухай хуули». Буряадай ССР-эй МВД-гэй худэлмэрилэгшэ, подполковник В. А. Малышевский дамжуулгада хабаадаха. 7.45—8.00—Үглөөнэй концерт. 19.20 — Республикын һонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58 — Түмэр замай транспортын удэшэгшэдэй албан тухай. 2-дохи дамжуулга.

ЧЕТВЕРГ, 27

6.30—6.55 — Республикын һонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 7.27 — «Республикын залуу наһан». Буряадай худөө ажахын институдые 1991 ондо дүүргэгшэдые амаршалһан концерт. 7.47—8.00 — «Федеративна хэлсэн баталгадаба». Республикын Верховно Советэй хуули гуримай таһагые даагша О. В. Хишиктуевтай хөөрэлдөөн (буряадаар). 12.15—13.00 — «Буряадай шэмшэд». 19.20 — Р... ликын һонинууд (ород... буряад хэлэнүүд дээрэ). ...—19.58 — Июнь һарын б... гүүдэй шэнжэлэл.

ПЯТНИЦА, 28

6.30—6.55 — Республ... һонинууд (ород ба буряа... лэнүүд дээрэ). 7.27 — Р... ликын агропромышленна к... лексын һургуули хүүжө... хараа замууд тухай. 7.47... — «Тоонто нютаг». Социа... асуудалнуудай ба бэшэг... редакцийн дамжуулга (б... даар). 12.15 — 13.00 — ... жэмтэ дамжуулга. 19.00 — ... теллигенци юу хэжэ шада... Буряадай арадай уран зо... шо Р. В. Белоглазова үгэ... хэ. 19.15—19.58 — «Үсэгэ... мүнөөдэр, үглөөдэр» (оро... буряад хэлэнүүд дээрэ).

СУББОТО, 29

6.30—6.50 — Ивалгын ... ондо ажахы эрхилэлгын ... түхэл янзанудые нэбтэрүү... байһан тухай манай кор... пондент Н. Дамбаевай ... роөн (буряадаар). 9.15... — «Үсэгэлдэр, мүнөө... үглөөдэр» (ород ... буряад хэлэнүүд дээрэ). ... — «Эдиршүүл» — үхиб... журнал (буряадаар). 18.20 ... «Сарана» — уран зохёолой... па бүри гарадаг радио... нал. 18.50 — Буряадай С... Гостелерадиогой арадай ... рументнуудэй оркестр на... ха. 19.00—19.58 — «Баян ... лын аялга» (буряадаар).

ВОСКРЕСЕНИ, 30

6.35—7.00 — Үглөөнэй ... церт. 8.25—9.00 — Инвалид... та «Этигэл найдал» гэһэн ... жуулга. 9.15 — Залуучуу... радиоклуб. 9.40 — 10.00 ... Россида буддын шажанай ... гэрһээр 250 жэлэй ойдо зо... лагдаһан, «Угай бэшэгүү... һэргээлгэ» гэһэн уран зо... лой дамжуулга (буряадаар...

ЭКОЛОГИЧЕСКА БЮЛЛЕТЕН

Байгша оной май һара соо Улаан-Удын агаарта эрид хубилалта болобогүй. Сүүдхэдэ дунда зэргээр тоохон 2,7, азодой двуокись 1,8, фенол, формальдегид 2 дахин нормоһоо үлүү гараһан байна.

Зарим үдэрнүүдтэ городой түмэр замай вокзалай дэргэдэ агаар илангаяа ехээр бузарлагдаа. Тусхайлбал, тоохон 4,8, углеродой окись 1,2, фенол 1,7 дахин хэмһээ үлүү гараа.

Майн 17-до хотын Павловай нэрэмжэтэ үйлсэдэ азодой двуокись хэмһээ 3 дахин ехэ болоһон байха юм.

Хяагта хотын агаарта тоохон 2, азодой двуокись нормоһоо хөёр дахин үлүүгээр дайралдаа. Северобайкальскда тоохо... азодой двуокись 1,4 дахин... һээ үлүү байба.

Май һарын түрүүшын ... соо республикын олонх... горход мульһэн хуша... сүлөөлэгдэбэ. Саһа, муль... хайлажа эхилхэдэ, Сэл... Сухын, Үдын, Хёлгын уһа... 40 сантиметр хэмһээ үлү... нэмэһэн байна. Харин В... жан, Зэдэ голнуудай уһан... дээ байгаа.

Энэ үедэ республикын ... горходой уһан соо медиин... фенол, нефтепродук... ехээр дайралдаа.

В. ТАТАРНИК...
Буряадай гидрометобс... ваториин түбэй начальн...

ПРАВДА Бурятии мүнөөдэрэй номерто

РСФСР-эй Түбэй һунгуулиин комиссиин мэдээсэл, КПСС-эй республиканска комитедтэ болоһон партиин райкомуудай нэгэдэхи секретарьнарай суглаан тухай мэдээсэлээр мүнөөдэрэй номерой түрүүшын хуудаһан эхилнэ.

Транспортиин түмэр замай ветеран М. Газизовай дурсалгануудай түгэсхэл мүнөөдэр хоёрдохи хуудаһанда үгтөө.

Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министр С. Ф... нов, МВД-гэй кадрнуудэ... һагай начальнигай орл... личнэ составай инспекци... чальник В. А. Малашевск... зетын корреспондентын ... һан асуудалнуудта харю...

«Байгалай үмэнэхи түрэ... заарнай» гэһэн заншалта... шагтай материалнууд дур... хи хуудаһанда үгтэдэг. З... үсхэбэрилгэ, Улаан-Удэ... дой оршон тойрониие ер... бэр байлгаха, дачын у... гуудые хубаарилжа үгэх... байгаали хамгаалгын хуул... хазагайруулгатай тэмсэл... болон бусад материалнуу... хуудаһанда үгтөө.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«Үглоо». 10.05 — Мультфильмнүүд. 10.35 — Концерт. 11.35— Мультфильм. 11.45—Булагууд. 12.15—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 13.00—Шэнэ һониной албан. 13.15—Совет дуунай фестиваль. 15.30— Зол жаргалтайгаар үтэлнэ. 16.00— «Эквилибрист» — уран һайханай фильм. 17.15— Моцартын жэл. 17.45—«Отдать Швартовой» — үхибүүдтэ фильм. 19.10—Баримтата фильм. 19.30— Шэнэ һониной албан. 19.45—А. Скрябин. 20.00 — «Будь проклята война»—совет-герман баримтата фильм. 5-дахи фильм. 20.30— С. Горшунов дуулаха. 20.40—«По законам военного времени» — уран һайханай фильм. 22.00—Время. 22.40— «ВиД» дурадхана. 01.50—Уласхоорондын шэнжэлэл.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММ...

Москва. 8.00— «Үглоо». ... —Үглоонэй гимнастика. 9... Мультфильм. 9.30 — «Н... планета»— баримтата фи... 3-дахи сери. 10.25—Кон... 10.40— Баримтата фильм... —Фильм-концерт. 11.50— ... ектив. 12.30—Эсэгэ орон... шөөнүүд. 13.10— «К-2» ... хана. 13.50—Симфони. 14... «Мальчишки». 2-дохи сери... ряадай телевидени. 16.... Мультфильм. 16.40— «При... чение Элли и Рару»— үхиб... тэ фильм. 18.00—«Бу... орон»—видеоканал. 20.0... Буряад ороной һониннуу... сква. 21.00 — Мэдээсэл... 21.15—«Амгалан нойрсогты... гашуул!» 21.30— Дэлхэйн... гүүр тээшэ зам. 22.00— ... мя. 22.40— Соносхолнуу... дээсэлнүүд. 22.45—Хүн... дэлхэй. Юртэмсэ. 23.3... РСФСР-эй Верховно Сов... сессидэ. 00.20 — Мэдээсэл... 00.35—Уран һайханай-публ... стическэ дамжуулга.

МОНГОЛ БАРИЛДААН ҺАЙХАН ДАА

Буряад, монгол барилдаагаар «Бурятия» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн манай Улаан-Удэдэ түрүүшынхээ үнгэргэгдэбэ. Мүрысөөнэй түрүүшын үдэр буряад барилдаагаар мүрысөөнэй барилдаанууд эхилхэнээ урдахана зоной урда гаража, домогто Хангарууди шубуунай элижэ байһандал, хатар хэн ёһолдог ха юм. Мүн барилдаанай һүүлээршье спортсменүүд үнөөхи хатараа хатараад, толгойгоороо дохижо, сугларагшадта баярые хүргэдэг.

Үшөө һонирхолтойнь юуб гэхэдэ, барилдаанай һүүлээр илагшань баруун гараа үргөөд зогсоно, харин илагдагшань һуга доогуурнь гаража, тэрээнээ нэгэ тойроно. Иигэжэ илагдаһанаа мэдэрнэ гээшэ. Һүүлээрнь илагшань нүгөөдээ баһа нэгэ тойрожо гарахадаа, һайнаар барилдаһанайнь түлөө баяр хүргэнэ. Энэ хадаа гансал сугларагшадые бэшэ, мүн бэе бэеэ хүндэлһэнэй тэмдэг болоно. Элинсэг хулинсагуудайнгаа һайн һайхан заншалые алдангүй сахижа, хүндэтэйгөөр абажа ябаһан барилдаашадые харахада, үльгэрэй баатарнуудай заларжа ерээд байһандал үзэгдөө һэн.

Монгол барилдаанда хабаадагшадай хубсаһан тухай хэлэхэ болоо һаа, тэдэнэр улаан, хүхэ үнгэтэй дзодог, (хоёр гартаа, нюргандаа үмдөөд байдаг хубсаһан), шуудаг (оодон үмдэн), хүлдөө ута түриитэй гутал, толгойдоо джанджин малгай үмдөөд гарана. Зүгөөр барилдаанай урдахана засуулануудынь (секундантнуудынь) толгойһоонь малгайнуудынь абажа, гартаа баряад байна. Барилдаанай дүүрэмсээр, үмдэхүүлжэ үгэнэ.

Монгол ёһоор, барилдаан хэн нэгэнэйнь илатар, хэдышье саг соо үргэлжэлжэ болохо байна. Гадна барилдаанда хабаадагшад шэгнүүр шэгнүүрээ илгарнагүй.

Буряад, монгол барилдаанай адли талань юуб гэбэл, гараараа гү, али үбдэгөөрөө халташье газар дайраа һаа, барилдаашан илагдаһанда тоологдодог юм.

Үшөө нэгэ һонирхолтой зүйл байна. Энээн тухай репортаж газетынгээ үсэгэлдэрэй номерто толилоо һэмди. Харин мүнөө тус мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр үнгэргэгдэһэн монгол барилдаан тухай хөөрэхэ хүсэлэнтэйбди.

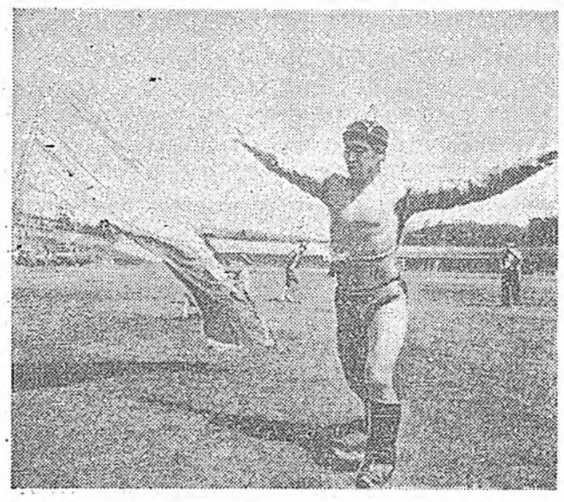

Монгол барилдаан гээшэмнай манай буряад барилдаанда орходоо эртэ урдынгаа ёһо гуримуудые алдангүй шахуу хэдэн зуун жэлнүүдые һэтэ дабан мүнөө үе хүрэһэн түүхэтэй.

Монгол барилдаанай онсо маяг гэхэдэ, барилдаашан бүхэн мүрысөөнэй эхилхэнээ урдахана зоной урда гаража, домогто Хангарууди шубуунай элижэ байһандал, хатар хэн ёһолдог ха юм. Мүн барилдаанай һүүлээршье спортсменүүд үнөөхи хатараа хатараад, толгойгоороо дохижо, сугларагшадта баярые хүргэдэг.

Үшөө һонирхолтойнь юуб гэхэдэ, барилдаанай һүүлээр илагшань баруун гараа үргөөд зогсоно, харин илагдагшань һуга доогуурнь гаража, тэрээнээ нэгэ тойроно. Иигэжэ илагдаһанаа мэдэрнэ гээшэ. Һүүлээрнь илагшань нүгөөдээ баһа нэгэ тойрожо гарахадаа, һайнаар барилдаһанайнь түлөө баяр хүргэнэ. Энэ хадаа гансал сугларагшадые бэшэ, мүн бэе бэеэ хүндэлһэнэй тэмдэг болоно. Элинсэг хулинсагуудайнгаа һайн һайхан заншалые алдангүй сахижа, хүндэтэйгөөр абажа ябаһан барилдаашадые харахада, үльгэрэй баатарнуудай заларжа ерээд байһандал үзэгдөө һэн.

Монгол барилдаанда хабаадагшадай хубсаһан тухай хэлэхэ болоо һаа, тэдэнэр улаан, хүхэ үнгэтэй дзодог, (хоёр гартаа, нюргандаа үмдөөд байдаг хубсаһан), шуудаг (оодон үмдэн), хүлдөө ута түриитэй гутал, толгойдоо джанджин малгай үмдөөд гарана. Зүгөөр барилдаанай урдахана засуулануудынь (секундантнуудынь) толгойһоонь малгайнуудынь абажа, гартаа баряад байна. Барилдаанай дүүрэмсээр, үмдэхүүлжэ үгэнэ.

Монгол ёһоор, барилдаан хэн нэгэнэйнь илатар, хэдышье саг соо үргэлжэлжэ болохо байна. Гадна барилдаанда хабаадагшад шэгнүүр шэгнүүрээ илгарнагүй.

Буряад, монгол барилдаанай адли талань юуб гэбэл, гараараа гү, али үбдэгөөрөө халташье газар дайраа һаа, барилдаашан илагдаһанда тоологдодог юм.

Үшөө нэгэ һонирхолтой зүйл тухайнь хэлэнгүй гаража болохогүй гэжэ һанагдана. Монгол барилдаанай илагшадта тусхай нэрэ зэргэ олгогдодог. Хэрбээ барилдаашан аймагай гү, али республикын зиндаагай мүрысөөндэ 5 хүниие илаа һаа, аймагай үү, али гүрэнэй «начин» гэһэн зэргэдэ хүртэдэг юм. Харин 7 илалта туйлаһан баатарта «заан» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдодог байна. Мүрысөөнэй абсолютна чемпион болоһон баатарта «арсалан», хоёрдохиёо чемпион болоболнь, «аварга» гэһэн нэрэ зэргэнүүд, үгтэнэ.

Монгол барилдаанай ёһо гурим тухай юундэ иимэ тодорхойгоор хөөрэжэ үгэбэбши гэхэдэ, хүн зон булта стадион ошожо, хараха аргагүй байгаа ха юм. Гадна барилдаанай эхилхын урда стадион дээгүүр диктор эймагай гү, али гүрэнэй «арсалан» тэрэ, энэ гарахань гэзд нэрэнүүдыень соносхоходонь, хүнүүд энеэлдэжэ байгаа һэн.

Манай эндэ монгол барилдаанай мүрысөөн түрүүшынхээ үнгэргэгдэбэ гээшэ аабза. Тиимэһээ ёһо гуримууд болон барилдаашадай зиндаа, нэрэ зэргэнүүд тухай мэдэхэгүй зон олон байба. Гэбэшье барилдаанай һайн һайхан ёһо гурим, барилдаашадай бэлиг шадабари үндэрөөр сэгнэгдээ гэхэ шухала.

Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр үнгэргэгдэһэн монгол барилдаанда имагтал аха дүү хуршэ ороноймнай гаһар шамбай бүхэнүүд хабаадаа һэн. Манай республикын абарга барилдаашан 37-той Илья Гармаев мүрысөөнэй түрүүшын үдэр буряад барилдаагаар эрхимэй эрхим чемпион болоо гэжэ бэшэ һэмди. Харин үглөөдэрыньшье монгол бүхэшүүлээр яһала һайнаар тулалдажа байтараа, гүрэнэй «заан» Мягмарай мэхэдэ ороо, булигдаха баатай болоо һэн.

Монгол барилдаагаар эрхимэй эрхим бүхын нэрэ зэргэдэ Гочоосүрэн хүртэжэ, үнгэтэ телевизорээр ба мүнгэн шангаар шагнагдаа.

Бүдүүн томо булшангуудтай, шулуун шэнги мухарилдажа байһан балсангуудтай, хада шэнги хаахар баахар бүхэшүүлэй бэеынгээ тамир тэнхээ, гаһар шамбайе туршалсажа, тоохо мана хиидхүүлэн барилдажа байхыень харахада, гөёл байгаа бэлэй даа.

Шэнээр бии болгогдоһон «Бурятия» газетын редакци, үндэһэн арадай барилдаанай республикын федераци хөёр хамтаржа, монгол туургата арадуудай эрхим бүхэшүүлые суглуулжа, мүнөө үеын хүшэр хүндэ сагта, нютагайнгаа хүн зондо гоё һайхан үзэгдэл харуулһандань баясамаар байна.

Дахин саашадаа бии байһан дутагдалнуудаа усадхажа, мүрысөөнүүдээ бүри һонирхолтойгоор, эмхитэйгээр, харюусалга ехэтэйгээр үнгэргэхэ бэзэ гэжэ найдагдана